

2024

LæringsCentret

Tema: Skærme i skolen

Pris til forfatteren Michala Elk

Læringscentrenes Forfatterpris 2023 er tildelt forfatteren Michala Elk for den flotte roman *En My for meget*, der er en fin lille roman om teenageren My, midterbarn, der lever i en ikke helt uproblematisk familie på fem. Lillebror Augustus har astma med inhalator og det hele, og storesøster Alberte, der går i 1.g, er ikke en nem personage at omgås. Det brager tit løs i den lille familie med skænderier mellem moderen og storesøsteren. Faderen holder sig lidt ude af de voldsomme skærmydsler, hvorimod My ofte må træde til med god praktisk hjælp til moderen. Hjerteligt til lykke til prismodtageren!

Skriverprisen 2023

Skriverprisen på 25.000 kroner er Undervisningsministeriets årlige pris til forfatter, der skriver læsevenligt. Prisen er opkaldt efter Esther Skriver, der i 1995 var den første prismodtager. Prisen har til formål at hædre en særlig bemærkelsesværdig indsats for den læsevenlige danske litteratur for børn, unge eller voksne. Med prisen følger 25.000 kr. Skriverprisudvalget har nomineret tre værker til Skriverprisen, nemlig *Hoppebolden* (Carlsen, 2022) af Søren Jessen, bogserien *Sidste dag i niende* (Straarup & Co, 2022) af Marie Duedahl og *Pigen, angsten og veninden* (Dansk lærerforenings Forlag, 2023) af Ida Jessen (tekst) og Nadia Staldgaard (illustration). *Pigen, Angsten og Veninden* modtager Skriverprisen 2023. Stort tillykke med prisen – og læs anmeldelsen af bogen på side 29.

Nordisk Råds børne- og ungdomslitteraturpris 2023

I år er det ellefte gang, at den store pris uddeles. Prisen gives til et skønlitterært værk, forstået som poesi, prosa og drama, som er skrevet på et af de nordiske sprog og opfylder høje litterære og kunstneriske krav. En komite bestående af to medlemmer fra hvert nordisk land udvælger prisvinderen, der modtager 300.000 danske kroner. I år går prisen til den islandske forfatter, Rán Flygenring, der modtager prisen for billedbogen *Eldgos*, en eksplosivt visuel billedbog, som handler om, hvordan en vild og ukontrollabel natur påvirker mennesket. Læs mere på www.norden.org

Pensionisternes årsmøde 2023

Årsmødet foregik i Odense, og det var Frank Gudmann, der aflagde beretning, da Stig Bergmann afgik ved døden i april. Æret være hans minde! Frank Gudmann berettede om sidste års årsmøde i Sønderjylland, der var planlagt med god hjælp fra foreningens forhenværende formand C.C. Rasmussen. Det var en rigtig fin tur, hvor man var en del omkring i området, såvel nord som syd for grænsen, og så meget forskelligt. Desuden havde udvalget i november et arrangement på kunstmuseet Arken i Ishøj med rundviser. Endelig overværede en mindre gruppe Tivoli-revyen 2023 i juni. Beretningen og regnskabet blev godkendt, og Frank Gudmann og Elisabeth Worm-Leonhard fortsætter som bestyrelse. Årsmødet 2024 vil foregå på Lolland og Falster med C.C. Rasmussen og Bent Rasmussen ved rotpinden. Der vil desuden blive arrangeret to arrangementer på Sjælland/Fyn i løbet af 2024.

Indhold

Opslagstavlen	2
Leder	3
Ideerne kommer gennem hånden	4
Årsmøde 2023	6
Sarah Engells tale	8
Sammen står vi stærkere	10
Voxpop: Hører skærmene hjemme i skolen?	14
Når frihed er forbud	16
PLC som facilitator	20
AI - hvad angår det os på PLC?	22
Sammen om at løfte læseglæden	24
Børn løber for børn	26
Anmeldelser	28

Orlprisen 2023

Vinderne af Orlprisen 2023 er fundet. Det blev fejret 23. november til det store Orlprisen-show på Dokk1 i Aarhus, som blev overværet af 450 børn, mens over 100 så med fra klasseværelset eller sofaen, da showet for første gang blev livestreamet. I alt 13.000 børn har stemt til Orlprisen 2023. Vindere modtog hver en pris på 10.000 kroner og en Orla Frøsnapper-statue i Lego.

Vinderne i de fem kategorier er:

- Spænding: *Min kat er gangster* af Charlotte Berwald
- Fakta: *Verdens 100 mest berømte dyr* af Sebastian Klein
- Fantasy: *De glemte vogtere 1* af Andrea Boeskov
- Teen-liv: *Happy Happy* af Mette Vedso
- Sjov: *Møgmis – hævnen er sød og stinker af fisk* af Sophie Souid og Thomas Hjorthaab

Orlprisen hylder den nye, danske børnelitteratur. De indstillede bøger skal være udgivet inden for de seneste to år og rettet mod de 9-12-årige. Forlagene indstiller selv deres nyeste børnebøger, men børn kan også indstille deres yndlingsbøger på Orlprisen.dk. Orlprisen blev første gang uddelt i 2005 og har tidligere været afviklet af DR. Orlprisen er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og afvikles i et samarbejde mellem Aarhus bibliotekerne og eReolen GO og Boghandlerforeningen.

Foto: Erik Bjerre

Pædagogisk LæringsCenterForening
Hjemmeside: www.plcf.dk
E-mail: plcf@outlook.dk

FU

Formand
Runa Petersen
Rune.B.Petersen@outlook.dk

Næstformand

Marlene Møller Drost
marlenedrost@gmail.com

Kasserer

Dan Damsø
plcf@damsoemail.dk

Birgitte Barfoed-Høj
Birg1942@rksit.dk

Karin Kjeldsen
kjeldsen.karin@gmail.com

Steen Juhl Møller
steenjm@gmail.com

Janne Bjerring Larsen
jannebjerring@gmail.com

Merete Jørgensen
merete@mail.dk

PLCF administration

Annoncer og ekspedition
Inge Von Essen
plcfadm@outlook.dk
Tel: 40813123

Kontingent: Optrækkes én gang årligt i marts.
Abonnement kr. 750,- ekskl. moms.

Medlemskab:

Skriftligt via hjemmesiden på www.plcf.dk
Kontingent: Optrækkes én gang årligt i december.

Overgang til pensionistgruppen:
Skriftligt via hjemmesiden på www.plcf.dk

Flytning, navneskift m.v.: plcfadm@outlook.dk

LæringsCentret

Næste nummer af LæringsCentret udkommer primo januar 2024.

Udkommer 6 gange årligt. Oplag 1.300
ISBN 0105-9556

Design og grafisk produktion
CS Grafisk A/S

Redaktør

Eline Mørch Jensen
eline.moerch@gmail.com

Redaktion:

Anna Johansen, Merete Jørgensen og Dorthe Bøgh

Deadlines:

Nr. 2: 1. feb. (udkommer primo marts 2024)
Nr. 3: 1. april (udkommer primo maj 2024)
Nr. 4: 1. juni (udkommer primo juli 2024)

Forside-illustration af Lillian Brøgger

Velkommen til et nyt kapitel i PLCF

I oktober 2023 afholdt PLCF årsmøde på skønne Haraldskær ved Vejle. Eftersom foreningens hidtidige formand Marlene Drost - grundet et nyt og spændende job - valgte ikke at genopstille, skulle der findes en ny. Valget faldt på undertegnede, som i de forgangne to år har været næstformand.

En varm tak til Marlene for hendes store indsats! Og dejligt at hun fortsat er en del af FU.

Mange gode mennesker fra både nær og fjern har allerede rakt ud til mig efter formandskiftet. Herligt! Jeg er sikker på, at nye tanker og stærke relationer vil medvirke til, at vi som forening vinder i styrke som aktør på PLC-området og som talerør for medlemmerne rundt om i landet.

For der er nok at tage fat på:

PLC-området er i en del kommuner og dermed på en række skoler, blevet et yndet sted at spare. Ikke fordi skolerne ønsker det, men fordi rammevilkår tvinger skolerne til at lave en behård prioritering. Når der også ligger en national plan for og krav om en mere praktisk skole, bedre faglige kundskaber, øget elevtrivsel og mere læseglæde og motivation, må vi stille spørgsmålet: Hvorledes har regering og folketing tænkt sig at det skal kunne lade sig gøre i praksis, når PLC – stedet, hvor vejledere, ressourcepersoner og ledelse tilsammen bør sætte retningen for skolens pædagogiske og didaktiske udvikling til stadighed - bliver drænet for ressourcer og efter/videreuddannelse?

Dette vil vi i FU sætte fokus på i en række debatindlæg, som vil blive offentliggjort i løbet af 2024. Som forening vil vi i det hele taget gøre en ekstra indsats for at italesætte både udfordringer og muligheder på PLC, dels for at skabe opmærksomhed om hvad vi rent fagligt kan byde ind med, dels for at påvirke beslutningstagerne lokalt såvel som nationalt.

Udover at være medlemmernes talerør er foreningen også sat i verden for at være en kilde til viden. Dette kommer bl.a. positivt til udtryk i form af lokalkredsens gennemførelse af PLC-konferencer. I Sønderjylland har vi netop afholdt konferencen på Sandbjerg – en stor succes med bred tilslutning og et alsidigt program. Og i Nordjylland har de holdt "PLC'ernes temadag" med et flot program.

Også i 2024 er der flere konferencer med spændende programmer i støbeskeen: Den 28.-29. februar afholder lokalkreds Midtjylland konference under overskriften: *Kritisk og kreativ på PLC – både digitalt og analogt*. Og den 7.-8. marts holder lokalkreds Syddanmark konference med overskriften: *Tilbage til fremtiden*. Tjek programmer via vores FB-side eller på www.plcf.dk

Globalt set blev 2023 et år med forfærdelige krige og natur- og miljøkatastrofer - krig i Ukraine, krig i Gaza og galopperende klimaforandringer, hvilket alt sammen har været med til at påvirke både børn og voksne og dermed også sat sit præg på samtalen i klasseværelserne. I vores lille folkeskole-andedam gik det noget fredeligere for sig, selvom den seneste PIRLS-undersøgelse dog fik en del op af stolene og medførte en ophedet debat om skærme i undervisningen.

Debatten verserer stadig på livet løs, ikke mindst ude på skolerne, hvorfor vi i dette første nummer af LæringsCentret har *Skærme i skolen* som tema. Et komplekst emne, som trækker tråde til både undervisningsmidler og den fagdidaktiske samtale (eller mangel på samme), dybdelæring, undervisningsmetoder, trivsel og meget mere. Og fremfor alt et emne som fortjener at blive nøgternt og nuanceret behandlet, hvilket vi har bestræbt os på at gøre her i bladet, og håber I vil lade jer inspirere af.

På PLCFs vegne vil jeg ønske alle medlemmer et godt og lykkebringende nytår.

Runa Barbara Petersen, Formand, PLCF

Ideerne kommer gennem hånden

Af Eline Mørch Jensen, redaktør

Lillian Brøgger er kunstneren bag den flotte – ja, rent ud sagt labre! - plakat til modtageren af PLCF-prisen 2023, Sarah Engel, og dermed heldigvis også Lærings-Centrets forsideillustrator i år.

Lillian tager i mod i sin lejlighed i Overgaden oven Vandet, hvor de hvidmalede gulve knirker i det gamle hus og væggene er fulde af egne og andres billeder – inklusive en katte-dekoreret dør, et fællesprojekt med børnebørnene - og vintersolen skinner ind ad de sprossede vinduer. Udenfor anes sejlskibenes master i Christianshavns Kanel og sneen ligger drysset ud i et fint lag over brostenene og pakhusenes tage.

- Jeg kommer fra en gammel søfartsfamilie på Fanø. Min far var sømand og forliste med sit dampskib. Det er et fundament i mit liv, så selv om jeg nu bor langt fra øen, bor jeg stadig ved vandet. Det smager lidt af hav, og så er der jo en forbindelse ud til det store vand, fortæller Lillian Brøgger og stiller en kaffekop foran mig på bordet, så jeg har fri udsigt til hendes egne tegninger på væggen bag hende.

Lillian er født i 1950 og opvokset på Fanø, indtil familien flyttede til København, hvilket hun har skrevet og tegnet om i bogen *Skibet skal sejle i nat*, der udkom på Danstklærerforeningens Forlag i 2022. Som 17-årig kom hun ind på Kunsthåndværkerskolen, hvor hun uddannede sig til tegner. I 1975 debuterede hun som illustratør med *Der hvor Linda bor*, en socialrealistisk billedbog af Bodil Bredsdorff, og siden er det blevet til mere end 300 udgivelser – især billedbøger til børn - som hun ofte selv layouter.

- Jeg valgte lidt efter lidt at gå i mere frie retninger og synes heller ikke man kan sige, at jeg har en bestemt streg. Jeg kan godt lide at blive ved med at udfordre mig selv med nye materialer og teknikker. Jeg har prøvet alt - gouache, collage, tempera, akvarel og endda papirklip!

Scootere, katte og finske film

Men hvordan kommer inspirationen til Lillian? Står hun i metroen og får pludselig en god ide eller vågner hun somme tider op midt om natten og er nødt til at stå op for at tegne en skitse ...

- Aldrig! Jeg kan ikke tænke mig til en ide. Jeg toede i mange år at jeg ikke var en rigtig kunstner. Indtil det gik op for mig, at inspirationen kommer, når jeg sætter mig ned, og den kommer gennem hånden. Om jeg tegner i hånden eller på computer gør ingen forskel, begge dele er håndens arbejde. Det er som om der er et eller andet der *arbejder med*, når jeg går i gang med at tegne.

Til gengæld får hun ofte et flip, hvor hun bliver opslugt af at tegne bestemte ting:

- Pludselig bliver jeg helt optaget af at tegne scootere, og så bliver der proppet scootere ind i alle mine tegninger, fordi de sidder i hånden på mig. Eller også er det katte, fortæller Lillian og tilføjer:

- Jeg kan også finde på at tegne, når jeg ser fjernsyn, og dér har jeg opdaget at finske film er helt fantastiske! Fordi de er så gode til at finde nogle helt specielle typer og fordi alting går så langsomt. Jeg har hæfter fulde af skitser, de er som skatkister for mig. Når jeg kigger i dem, bliver jeg inspireret og får del i den energi, der er, når jeg tegner de der hurtige og meget levende skitser.

Og hvad er det så der gør det så særligt at illustrere bøger til målgruppen af børn og unge?

- Jeg tænker altid over målgruppen, når

jeg arbejder på en opgave, og synes det er rigtig sjovt at følge med og skifte alder. Hvis jeg skal lave noget til 3-årige, jamen så bliver jeg selv 3 år. På samme måde med prisplakaten til Sarah Engell, som jo skulle appellere til hendes unge læsere, så dér var jeg meget bevidst om at lægge det barnlige helt væk. Teksten på plakaten er for resten inspireret af Sex Pistol's covers fra 70'erne, siger Lillian, inden hun lægger til med et lille smil:

- Min yndlingsalder er nok 4-5 år, børn er jo så sjove i den alder, de ser alt det som deres forældre ikke får øje på.

Lillian Brøgger har gennem årene modtaget et utal af priser og hædersbevisninger, bl.a. Kulturministeriets Illustratørpris, som hun har fået to gange, Foreningen for Boghåndværks Ærespris og Det Gyldne Æble på illustratortbiennalen i Bratislava 2005. ■

Køb årets plakat af Lillian Brøgger og prisvinderportrættet om Sarah Engel. Plakat: 75 kr. + moms og forsendelse. Prisvinderportræt: 25 kr. + moms og forsendelse. Bestil på PLCFadm@outlook.dk

Kender du

Godt-nyt-til-læsevejledere-portalen?

Læsevejlederportalen – overblik og inspiration samlet ét sted

Gyldendals læsevejlederportal hjælper dig i din rolle som læsevejleder. Både når du planlægger din arbejdsdag, vejleder kolleger, formidler din viden og understøtter elev- og klasseindsatser. Portalen er fuld af inspiration og køreklare materialer som fx oplæg og mødedokumenter. Den skaber overblik, så du kan få mere overskud til din vejledning.

Se, hvordan portalen kan gøre din læsevejledning lettere på gyldendal-uddannelse.dk/læsevejleder

Gyldendal Grundskole
 @gyldendal_grundskole
 Gyldendal Uddannelse

GYLDENDAL

Årsmøde 2023

Af Eline Mørch Jensen, redaktør

Igen i år afholdt Pædagogisk LæringsCenterForening årsmøde i sidste weekend i oktober i de smukke, men stormfulde og regnvåde omgivelser på Haraldskær. Indenfor var stemningen dog langt fra stormbrust, men til gengæld høj og fuld af god energi.

Lørdagens program blev skudt i gang med en (virtuel) introduktion til projekt National indsats for børn og unges læseglæde ved projektleder Lisbeth Vestergaard. (Læs artikel herom side 24-25). Herefter tog uddannelseskonsulent Peter Rasmussen fra Fonden for Entreprænerskab over og gjorde bl.a. opmærksom på skolernes mulighed for at søge op mod 75.000 kr. til støtte af lokale initiativer. Han efterlyste desuden PLCFs medlemmers hjælp til at styrke kommunikationen med skolerne og komme med input til fondens materiale til Læsedagen 2024. (Læs mere på <https://ffefonden.dk/grundskolen/>)

Foreningens fremtid

Eftermiddagens tredje indslag gjaldt PLCFs fremtidige organisering. Hanne Volborg Andersen, formand for Danmarks It- og Medievejlederforening, indledte med et inspirationsoplæg om Ditvejs historie og nuværende – med årene noget nedrosede – organisering. Herefter fulgte Maïke Rubenkamp, formand for lokalkreds Øst, op med et oplæg om fremtiden og herunder muligheden af at nedlægge og/eller sammenlægge foreningens kredse, bl.a. set i lyset af den manglende opbakning til – og deraf følgende aflysning af – den årlige konference i lokalkreds Øst i år.

Runa B. Petersen og Steen Juhl Møller fra FU samlede op på de to oplæg og bidrog med egne vinkler på foreningens udfordringer med dels at forandre og tilpasse

FU, fra venstre mod højre: Marlene Møller Drost, Runa B. Petersen, Dan Damsø, Steen Juhl Møller, Merete Jørgensen, Karin Kjeldsen, Birgitte Barfoed-Høj og Janne Bjerring.

sig de nye vilkår på PLC-området, dels at skaffe nye medlemmer og flere midler til aktiviteter i en tid med foreningskrise. Herefter udspandt der sig en engageret drøftelse om hvilken forening PLCF fremover skal være og hvem medlemmerne er – er det skolebibliotekarer, pædagogiske vejledere, læringsvejledere eller LC-medarbejdere – kært barn har mange navne!

Dét forhold at PLC (heller ikke) ifølge den nye bekendtgørelse nødvendigvis er et fysisk sted og at opgaver og forhold ude i kommunerne og på de enkelte skoler varierer så meget, som tilfældet er, gør det ikke nemmere at afklare hvem PLCF skal være en forening for. Eller hvad medlemmerne rent faktisk får ud af deres medlemskab for den sagt skyld. Et muligt bud på en funktionsbeskrivelse kunne (med Lene Paghs ord) være, at et medlem af PLCF er en person, der varetager de formidlings- og vejledningsmæssige opgaver, som er beskrevet i bekendtgørelsen for PLC.

Maïke Rubenkamp pegede på at foreningen befinder sig i en identitetskrise, som gør det svært at ramme nye medlemmer, og talte for en samlende konference med landsdækkende aktiviteter

for at dyrke fællesskabet. Sikker er det i hvert fald at denne svære, men vigtige og spændende samtale, ikke sluttede på årsmødet, men vil komme til at bølge frem og tilbage blandt medlemmerne længe endnu. Men hvor lokalkreds Øst mødte op til årsmødet med en beslutning om at nedlægge sig selv, foregik den fælles drøftelse i så positiv en ånd at stemningen skiftede til at forslaget blev skrinlagt.

PLCF-Prisen 2023

Eftermiddagen sluttede med en ruskede walk and talk i de grønne omgivelser, hvor deltagerne fortsatte samtalen om PLCFs samarbejde med DLF og mulighederne for at styrke foreningens gennemslagskraft. Herefter bød foreningen på et glas bobler i selskab med prismodtageren og hendes mand. I år modtager Sarah Engell PLCF-Prisen for hele sit stærke – især ungdomslitterære – forfatterskab. Efter middagen måtte deltagerne som vanligt ned at kigge under stolen om der var tapet en lille seddel fast – de seks heldige blev overrakt en af Pia Halses skønne forsideillustrationer fra LæringsCentret i 2023.

Prisoverrækkelsen inklusive flere fysiske

såvel som digitale taler og hilsener til Sarah Engell foregik i Brinckersalen, hvorefter hun selv fik ordet og holdt en herligt engageret takketale. Hun beklagede godt nok selv at det var løbet lidt af med hende, men som man kan forvise sig om på side 8-9, hvor vi bringer hendes tale i sin fulde længde, havde Sarah nogle vigtige pointer på hjerte, ikke mindst om litteraturens og bibliotekernes enorme betydning i børns – og alle andres – liv.

Medlemmernes aktive medvirken

Søndagen blev indledt med en gennemgang af regeringens nye folkeskoleudspil ved næstformand Runa B. Petersen, hvorefter Anna Johansen kom med en status på PLCFs nye hjemmeside. Rammerne for indhold, herunder databasen, er stort set på plads, men hvis hjemmesiden skal være brugbar og dynamisk, kræver det en aktiv medvirken fra medlemmernes side at fylde dem ud.

Der er bl.a. brug for faste bidragydere til de forskellige menupunkter, hvor man fx kan byde ind med en kort video, tekst eller billeder med inspiration fra sit eget PLC. Bidragene kan være store eller små – alt har interesse! Det samme gælder for ideer og bidrag til LæringsCentret. Både hjemmeside- og bladudvalg har brug for flere medlemmer – helst med størst mulig geografisk spredning. Udvalgsmoderne er oftest online, men som national forening er det vigtigt med repræsentation fra medlemmer i hele landet. Hvis du er interesseret i at bidrage eller vil vide mere – kontakt venligst:

Anna Johansen (tovholder i hjemmesideudvalget) på plcf@annajohansen.dk og/eller

Eline Mørch Jensen (redaktør af LæringsCentret) på eline.moerch@gmail.com

Goddag og farvel

Om søndagen fremlagde formand Marlene Møller Drost den mundtlige beretning, der sammen med den skriftlige blev godkendt, hvorefter kasserer Dan Damsø fremlagde regnskabet for 2022 og budgetforslaget for 2023, som begge blev hhv. godkendt og vedtaget. Årsregnskabet 2022 viser et overskud på 60.933 kr, hvilket bl.a. skyldes at der er blevet ryddet op i medlemsdatabasen og kom-

met bedre styr på foreningens udgifter, lige som der bl.a. har været en øget indtjening i form af annoncer i LæringsCentret. Budgettet for 2024 løber desuden lige rundt med en tilbagebetaling til lokalkredsene på 15 %.

Endelig stillede næstformand Runa B. Petersen op til posten som foreningens nye formand og blev valgt til taktfaste klapsalver, da Marlene Møller Drost ikke ønskede at genopstille. Også hun høste klapsalver og tak for sin toårige indsats som formand for PLCF. Hun fortsætter dog i FU, som dermed består af de samme – nu blot omgrupperede – otte personer. Nemlig: Runa B. Petersen (formand), Marlene Møller Drost (næstformand), Dan Damsø (kasserer), Birgitte Barfoed-Høj (sekretær), Karin Kjeldsen

(formand for Prisudvalget), Merete Jørgensen (Prisudvalget og Bladudvalget), Janne Bjerring og Steen Juhl Møller (Hjemmesideudvalget).

Runa B. Petersen takkede for opbakningen og lovede at gøre sit bedste for at leve op til tilliden, dels gennem det gode samarbejde i formandskabet og FU, dels ved at være lydhør og nem at få i tale. Hun understregede desuden at et af hendes vigtigste opmærksomhedspunkter vil være, at PLCF fremadrettet er tydelig og skal insistere på en plads i skoledebatten. (Læs interviewet med Runa og Regitze Flannov fra DLF på side 10-11).

Læs beslutningsreferatet incl. formandens beretning, regnskab og budget på PLCFs hjemmeside.

Årets bedste bøger til Læringscenteret

og idéer til at vække dine elevers læseglæde

Webinar med **Hanne Panduro**

TIRSDAG den 23. januar kl. 17:00-17:45

Hvad vil eleverne gerne læse?
Hvilke bøger mangler på PLCs skolebibliotek?
Hvordan kan du formidle børne- og ungdomslitteraturen, så flere elever får lyst til at læse og lytte bøger?
Og endnu bedre - hvordan kan du få eleverne til at anbefale hinanden gode bøger?

Hanne Panduro præsenterer nye gode frilæsningsbøger til 1.-10. klasse, og giver dig idéer til, hvordan du kan arbejde med frilæsning og formidling.

Tilmelding til: plcfmdrost@outlook.dk
TEAMS link fremsendes til dig
Deadline: Den 19. januar, 2024

Sarah Engells tale

– ved modtagelsen af PLCF-Prisen 2023, Haraldskær 28.10.23

Tusind tak for prisen. Tak til Pædagogisk LæringsCenterForening og til prisudvalget – og til alle, der har haft en finger med i spillet ift. at jeg nu har den ære at stå her i aften. Det betyder virkelig meget for mig – og jeg har glædet mig rigtig meget til at være her.

Dengang jeg var barn, hed det ikke PLC – men skolebibliotek. Og biblioteket var et sted, der betød rigtig meget for mig, og som har haft en afgørende betydning for, at jeg har valgt den her vej i livet og er blevet forfatter. Det var ikke så meget skolebiblioteket, jeg brugte, for i frikvartererne havde jeg travlt med at spille bordtennis og basket og løbe rundt udenfor. Til gengæld var jeg en meget flittig gæst på det lille lokalbibliotek, der lå for enden af den vej, hvor jeg boede som barn. *Biblioteket ved vandtårnet*, som det så eventyrligt blev kaldt. Jeg kom der så tit, at jeg var på fornavn med bibliotekarerne.

I begyndelsen var det de voksne – min mormor, mine forældre – der læste de bøger højt, jeg lånte. Men jeg tror, jeg ret hurtigt blev utålmodig over, at de ikke hele tiden havde tid til at læse højt. For i hvert fald var jeg kun 4 år, da jeg lærte mig selv at læse – og også at skrive. Allerede i børnehaven begyndte jeg at skrive små historier, som jeg klipsede sammen og tegnede forsider til, så de lignede små bøger. Da jeg startede i skole, lavede mig og min bedste veninde et magasin, som vi "udgav" i klassen hver 14. dag, hvor der var historier og artikler og nogle gange konkurrencer, hvor man f.eks. kunne vinde billetter til en fest vi holdt.

Og så en dag gav vores dansklærer os vores første fristil for. Dengang havde man jo de her famøse, grønne, linjerede kladdehæfter, som I sikkert også har været udsat for. Der var ret mange sider i. Jeg

kan tydeligt huske, at jeg kom hjem med det her kladdehæfte i tasken og egentlig ikke havde forestillet mig, at det var noget særligt. For mig var det bare en lektie ligesom alle de andre. Men så satte jeg mig ved mit skrivebord, tog min blyant og åbnede det grønne kladdehæfte. Og så skete der noget magisk. Jeg kan bedst

forklare det som at hele verden omkring mig forsvandt, og jeg blev suget ind i en form for parallelverden. Som umiddelbart lignede den virkelige verden, men som havde den utrolig fede feature, at det var mig, der bestemte alt.

Jeg kunne få det til at sne eller lyne, jeg kunne skabe en smuk regnbue på himlen. Jeg kunne få folk til at blive uvenner eller forelske sig eller komme op at slås. Jeg kunne bygge en lagkage i ti etager. Eller

hundrede, hvis det skulle være. Det eneste det krævede var, at jeg skrev det ned. Jeg var så opslugt, at jeg først blev revet ud af skriveflowet, da der simpelthen ikke var flere sider tilbage i kladdehæftet – og så var jeg nødt til at stoppe og skrive SLUT forneden.

Man kunne sagtens forestille sig, at min dansklærer var blevet rimelig træt af at skulle læse så mange sider. Men det blev hun heldigvis ikke. Tværtimod opfordrede hun mig til at læse historien højt i klassen. Det tog lang tid! Og det var ret nervepirrende, men det var også virkelig fedt. For det var første gang jeg fik lov at opleve dét at dele min tekst med andre. At få nogen til at grine, at få nogen til at være helt stille, at gøre nogen rørt. Der var noget forunderligt ved at invitere andre ind i det univers, der ellers kun fandtes i mit eget hoved. Det syntes jeg dengang – og det synes jeg stadig den dag i dag.

Jeg er født i 1979, og dermed voksede jeg op i en brydningstid inden for børnelitteraturen. Fra den meget opdragende og pædagogiske litteratur blev der skruet op for fantasien og vildskaben, og pludselig var det børnene, der styrede historierne og var både klogere og mere modige end de voksne. Nogle af frontløberne var Bjarne Reuter, Flemming Quist Møller, Benny Andersen og Ole Lund Kirkegaard, og det var også dem, jeg selv læste og var inspireret af.

Min favorit var Ole Lund Kirkegaard. Jeg læste hans bøger igen og igen. Især "Lille Virgil" som jeg kunne stort set udenad. Jeg elskede det gakkede og fantasifulde, som ikke bare lå i historierne men også i sproget. Det var, som om ordene havde de samme krøller og krummelurer som de illustrationer han tegnede. Et kaspers-træ med kaspers-frø. En ene-og-alene-stork.

En købmand, der spiller violin.

Ikke alene var det sjovt at læse, jeg havde også en helt klar fornemmelse af, at det havde været sjovt at skrive. Historierne emmede af fortælleglæde, og den fortælle-glæde sivede over i min barnehjerne og senere ned i min hånd og min blyant. Den fristil jeg skrev i det grønne kladdehæfte var meget inspireret af Ole Lund Kirkegaards univers og sprog og handlede om børn der gik bananas og vendte alting på hovedet.

Hvis jeg kun må nævne én forfatter, der har haft betydning for, at jeg begyndte at skrive, så er det helt klart ham. Ole Lund Kirkegaard døde d. 24. marts 1979. Jeg blev født d. 24. marts 1979. Nu er det ikke, fordi vi skal begynde at blive overtroiske, men den lille detalje har alligevel gjort, at jeg føler mig endnu mere knyttet til ham.

At være forfatter er at skabe noget ud af ingenting. Man starter med et tomt papir eller en tom skærm, og nogle timer senere er *ingenting* blevet til *noget*. Og dette noget er ofte helt anderledes, end jeg havde planlagt. Det er noget af mest spændende ved at skrive. For mig er processen nemlig en blanding af bevidst valg og så denne følelse af at noget andet tager over, ligesom da jeg sad med mit grønne kladdehæfte, og verden omkring mig forsvandt. Det er, som om meget af teksten kommer fra et ubevidst sted i hjernen. Samme sted, som nattens drømme bliver skabt.

At skabe noget ud af ingenting er noget af det bedste jeg ved. Men også noget af det allersværeste. For at citere den franske digter Paul Valéry: *Den første strofe er en guds gave. Den anden er et fandens arbejde.* Netop fordi det er så svært og tager så lang tid, betyder det virkelig meget at få et skulderklap som i aften. Det betyder også meget, fordi vi lever i en tid, hvor unges læselyst styrtdykker, hvor vi er omgivet af skærme, der konstant tilbyder en nem underholdning, der er designet til at virke på vores sind, som sukker virker på kroppen, og fordi bogen igen og igen bliver erklæret død.

I dag er *Biblioteket ved vandtårnet* blevet lukket, sparet væk – ligesom rigtig mange andre små lokalbiblioteker rundt om i landet. Hver gang der skal spares, står litteraturen og kunsten alleryderst på

samfundets isflage. Måske fordi det er så svært at dokumentere og måle litteraturens værdi. For den *har* nemlig ikke ét konkret, målbart formål eller noget, der kan omsættes til cool cash. Derfor bliver den jævnligt bebrejdet, at den ikke gør noget for samfundet. Men det gør den. For den gør noget for samfundets mindste, men vigtigste del; nemlig individet. Litteraturen er et sted, hvor vi kan vokse som mennesker, og vi har brug for dens kompleksitet og mangfoldighed, fordi virkeligheden er kompleks og mangfoldig. Litteraturen stiller spørgsmål snarere end den giver svar. Den insisterer på retten til ambivalens og tvivl. Den er fuld af nuancer. Ligesom livet.

På nettet går alt rigtig hurtigt. I hverdagen går alt rigtig hurtigt. Som noget af det eneste, vi har tilbage, kalder litteraturen på, at vi går ned i tempo. Her er der tid til eftertanke og fordybelse. Og bøgerne kræver ikke noget af os. Der er ikke noget, vi skal købe, et nyhedsbrev vi skal skrive os op til eller noget, vi skal like. Vi må få lige det ud af bogen, vi vil.

På den måde handler litteratur i høj grad om frihed. Frihed til at tænke nye tanker. Frihed til at opsøge andre steder og bevidstheder. Frihed til at kommunikere med mennesker i andre verdensdele, med andre sprog, selv dem, der havde været døde i flere hundrede år. Frihed til at sprænge normer og grænser og forestille sig, at alt kunne være anderledes, end det er. Litteraturen har en værdi i sig selv på samme måde som store naturoplevelser kan have det.

At alting går stærkt, indbefatter også nye opfindelser, der hele tiden ændrer vores hverdag. Internettet, sociale medier, selvkørende biler, kunstig intelligens. Midt i denne omskiftelighed er litteraturen en klippe. For vi læser stadig alle de gamle – Shakespeare, Homer, Mary Shelley, Karen Blixen, HC Andersen. De er ikke blevet forældede på samme måde som discman'en, klaptelefonen og kassettebåndoptageren. Dermed giver litteraturen os mulighed for en lang og dyb dialog med de tanker og idéer, der har formet vores verden, vores selvforståelse og vores måde at være menneske på. Litteraturen binder os sammen på tværs af tid.

Noget af det unikke ved papirbogen er, at den afhængig af en læser. Man kan

sagtens have en tv-serie, en film eller en lydbog kørende samtidig med at man tjekker sin telefon, henter snacks eller sætter vasketøj over. Men en papirbog kan ikke køre af sig selv. Den kræver, at man er aktiv og selv danner billederne på sin nethinde. Papirbogen virker kun, hvis man fordyber sig. Måske er det derfor, læseoplevelser ofte kan føles meget personlige og intense. Måske er det derfor, mange af os kan huske bøger vi læste for årevis siden, mens det vi så i fjernsynet i går, allerede er glemt.

Litteraturen kan sætte ord på følelser og tanker, man ikke selv har sprog for, og det kan føles, som om en sprække af lys åbner sig i mørket. Denne følelse af, at andre har tænkt eller følt nøjagtigt det samme. At de kan beskrive det så levende og klart, at det pludselig føles mindre farligt, mindre ensomt. Den genkendelse er vigtig for alle mennesker – men måske især for unge, der står midt i de vilde og sårbare år, hvor de skal til at skabe deres eget liv. Med denne pris insisterer I sammen med mig på, at ungdomslitteraturen er vigtig og værdifuld. Det er et skulderklap, jeg vil tage med mig hjem til skrivebordet, og som giver mig fornyet energi og mod til at skrive videre – også selvom jeg står alleryderst på isflagen. Så tusind tak til alle jer, der står bag prisen og denne dejlige aften.

Tak til de dygtige redaktører og forlagsfolk, jeg har samarbejdet med gennem årene, og som har troet på mig og mine historier. Tak til min mand, som er god til at huske at handle ind og tjekke Aula i de perioder, hvor jeg er forsvundet lidt for langt ind i mit parallelunivers. Tak til alle jer, der arbejder i PLC-regi, på skoler og biblioteker, og som udfører det meget vigtige, fine og sikkert også nogle gange vildt besværlige arbejde at hjælpe mit forfatterskab ud til de unge læsere.

Tak til Pædagogisk LæringsCenterForening. Og tak til dem, der engang besluttede, at der overhovedet skulle findes biblioteker – så litteratur på den måde er tilgængelig for alle. Så alle har mulighed for at træde ind i en tidslomme og opleve fantasien, friheden og fordybelsen. Selvom unges læselyst er dalende, brænder jeg stadig for at skrive historier til dem – og jeg drømmer om, at mine bøger kan være med til at gøre en forskel. At stå her i aften giver mig en følelse af at være lykkedes med den drøm.

Sammen står vi stærkere

Af Anna Johansen, PLC-medarbejder og lærer på Ellebækskolen i Næstved og Merete Jørgensen, lærer og skolebibliotekar på Allerslev Skole, Lejre. Begge er medlemmer af PLCFs bladgruppe.

LæringsCentret har sat Regitze Flannov, formand for undervisningsudvalget i Danmarks Lærerforening (DLF) og Runa B. Petersen, PLCFs formand i stævne til en samtale om de to foreningers nuværende og fremtidige samarbejde.

Vi lægger ud med at bede Regitze Flannov og Runa B. Petersen om at redegøre for hvad de to foreningers samarbejde består i i dag.

Regitze: - De faglige medlemsforeninger holder to årlige møder, som DLF er inviteret med til. Det er en helt unik mulighed for os til at få indblik i hvordan samarbejdet fungerer mellem jer på tværs. Vi har bl.a. en god aftale om, at de faglige foreningers høringsvar bliver vedlagt vores høringsvar. Og så har de faglige foreninger en kontaktperson, der sidder i undervisningsudvalget.

Runa: - Jeg kunne godt ønske mig, at kommunikationen var endnu tættere, at vores forening blev knyttet tættere til lærerforeningen.

Regitze: - Jeg synes sådan set, at vi har fundet en meget god struktur, men om vi så også bruger hinanden optimalt, kan vi måske se nærmere på. De faglige foreninger, der mødes to gange årligt, og som inviterer mig med ind, giver i hvert fald noget helt unikt i forhold til at få det samlede overblik over, hvad der rører sig ud over det, som min kolleger i undervisningsudvalget kan bidrage med. At I kan være tæt på indflydelse, tæt på at kunne påvirke, det synes jeg faktisk, vi har et skelet til, så det handler mere om

at udfolde og udfordre det, at arbejde det ind i det system og også at I selv sætter noget på dagsordenen på de møder vi holder.

Runa: - Én ide i et styrket samarbejde kunne være, at man fik defineret den rolle, som kontaktpersonen har i undervisningsudvalget og at sørge for at de faglige foreninger får et mere struktureret samarbejde. Dét tænker jeg vil være gavnligt for os, men jeg tror også, at det vil være gavnligt for jer, når I skal være talerør for vores interesser i PLCF - så I har bedre forudsætninger for at ramme plet.

Regitze: - Den handske vil jeg gerne tage op og se på, om vi kan definere rollerne mere præcist. Men ellers vil jeg sige, at I skal endelig ikke holde jer tilbage. I skal bruge jeres kontaktperson.

Overenskomst, titler og arbejdstid

Merete: Hvad med de kommende OK-forhandlinger. Hvordan tilgodeses vores medlemmer? Bliver der for eksempel arbejdet for, at når man videreuddanner sig, så det udløser et tillæg?

Runa: - Vi står med den udfordring inden for vores område, at der er medarbejdere på PLC, som ikke har læringsvejlederuddannelsen, som jo netop er blevet revideret med et nyt indhold og en ny form, så den nu endelig kan skabe synenergi mellem bekendtgørelsen og den vejledning, der ligger. Hvad kan vi sammen gøre for at der kommer flere på efter- og videreuddannelse som læringsvejledere

i kommunerne? Hvad kan I gøre for at lægge et pres på kommunerne?

Regitze: - Ja, dér peger du på en af vores mærkesager, som handler om kompetenceudvikling generelt. At alle lærere kan blive løftet, men også at funktioner i skolen, som vi i dag er helt afhængige af, bliver varetaget med de kompetencer og den kvalitet, som vi ønsker. Eksempelvis jer på PLC. Vi er meget optaget af det, som de unge kalder karriereveje. Fx muligheden for at fordybe sig i et fag, når man har været lærer i nogle år.

Runa: - Jeg oplever også, at der er en del kommuner, som laver nogle fælles efteruddannelsesforløb, som de bestemmer fra centralt hold, hvor lærerne ikke har været medbestemmende. Problemet med det er, at der ikke er økonomi til de

individuelle fagfaglige løft. Det kan vi blandt andet se på læringsvejlederuddannelsen, hvor der desværre er lav søgning. Måske er det fordi, ressourcerne er brugt i andre sammenhænge.

- Når man ser på regeringens folkeskoledudspil, er der lagt op til, at der skal komme flere kommunale udviklingsprojekter, blandt andet inden for inklusion. Det kan godt bekymre mig en smule. Jeg håber, at I, når I går til forhandlingsbordet, vil sige: "Rigtig fint med kommunale indsatser, men det er vigtigt, at der også sker individuelle løft."

Regitze: - Det er jeg meget enig i, og det understøttes af medlemmerne. Når vi spørger lærerne, har de nemlig brug for fagfaglig opkvalificering, og vi ved godt,

at man i de seneste mange år har brugt mange penge på konceptopkvalificering. DLF har i samarbejde med fonde leveret fagfaglig opkvalificering, som er blevet revet væk.

PLC skal gøre opmærksom på sig selv

Regitze: - Vi har også brug for, at I PLC-medarbejdere fortæller, hvad I kan bidrage med og hvad der skal til på området, altså hvad er det egentlig for en skoleudviklingsopgave, der er derude. Hvordan kan man understøtte undervisningen ude i klasserne? Hvad er det for fagligheder på PLC, som I kan bidrage med, sådan at ledelserne og kommunerne ligesom ikke kan lade være at tænke, at man bliver nødt til at investere i området.

Runa: - Helt specifikt har vi jo trivselsdagsordenen, som er skrevet frem i både bekendtgørelsen og i vejledningen. Det er om noget et af vores fokuspunkter i forhold til skoleudvikling, og i folkeskoledudspillet er der planer om at afsætte tid til inklusion. Det er vel oplagt, at vi som praktikere er med her, men har vi en stemme ind i Trivselskommissionen?

Regitze: - Trivselskommissionen er allerede nedsat. Rasmus Meyer, som er forstander på Krogerup højskole, er kommissionens formand. DLF sidder ikke med, men efter at have holdt møde med Rasmus Meyer, har jeg det okay med det, forstået på den måde, at han er meget lydhør

over for os. Hvis I vil have ham i tale, tror jeg bare, det er at række ud.

Det fysiske lokale

Merete: Mange af vores medlemmer er optaget af skolebiblioteket som fysisk rum og er bekymrede, fordi det bliver nedlagt nogle steder eller lagt sammen med folkebiblioteket. Hvad er DLF's holdning til selve rummet? Er det vigtigt at kæmpe for at bevare det fysiske bibliotek?

Regitze: - Personligt har jeg det meget mærkeligt med, hvis der ikke er et fysisk sted på skolen. Men jeg er også godt klar over, at det sted kan være mange steder. Det kan være, at en del af materialesamlingen er ude hos elever og lærere. Det kan være, at PLC har et fast kvarter på alle lærermøder, hvor de fortæller om nye materialer og kommer med inspiration til lærerne i forhold til at understøtte god undervisning. Jeg er klar over, at PLC også i mindstet flyder ud af et rum.

Merete: Det er i vores optik utroligt vigtigt for børnene at have et alternativ til deres klasseværelse, et andet sted, hvor man møder nogle andre voksne, og hvor man er sammen på en anden måde.

Regitze: - Forpligtelsen til fritidslæsning er i sig selv en opgave, hvor man er nødt til at have noget at tilbyde. Det lægger jeg meget vægt på i forhold til et lighedsprincip, for det er altså ikke alle elever, som har forældre, der tager dem med på biblioteket fredag eftermiddag. Og de elever har også brug for at blive udfordret og blive ordentligt mødt i forhold til fritidslæsning og læselyst.

Runa: - Og netop dér mener jeg, at et fysisk læringscenter kan noget, som klasseværelset ikke kan. Det er et af de få lokaler på skolen, hvor alle elever fra alle årgange kan mødes på kryds og tværs. Der skal alle fagligheder repræsenteres, så det kan være udgangspunkt for den danske skoleudvikling og den innovative undervisning. Jeg har derfor også med tilfredshed noteret mig, at der i folkeskoledudspillet er afsat 2,6 milliarder kr. ▶

Runa B. Petersen

Regitze Flannov

til faglokaler. Og jeg betragter netop det fysiske læringscenter som et faglokale med et uforløst stort potentiale.

- Vi skal bruge bekendtgørelsen og vejledningen til at stå fast på det, fordi de giver grundlaget for, at PLC kan blive et læringsrum med mange forskellige facetter, både med den aktuelle inspirerende litteratursamling, men også med alle de andre ting, som hører til.

PLC skal afspejle og understøtte skolens virke

Regitze: - Jeg er meget enig i, at PLC'erne rundt omkring klart og tydeligt

skal vise, hvad de kan. Det er jo tit sådan, at når man viser, hvad man kan, så sker der faktisk noget.

Anna: *Hvordan kan vi bedst påvirke lokalpolitikere og skoleforvaltningen som bestemmer, hvordan pengene bliver fordelt?*

Runa: - Det er DLFs lokalkredse, der skal tage den samtale ude i kommunerne, og gerne i samarbejde med vores lokalkredse i PLCF. Det ville også være godt, hvis DLF kan gå ud og bede lokalkredse om at sætte nogle sager på dagsordenen - om at der skal være fokus

på uddannelse og også tid til at bemande PLC.

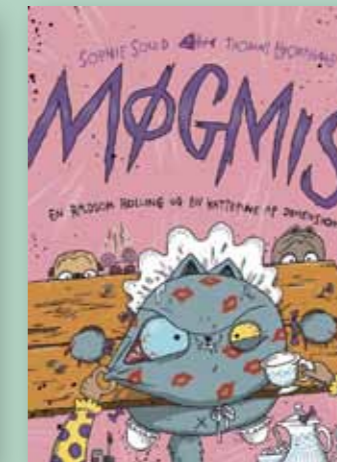
Regitze: - Dét vil vi meget gerne være med til at understøtte. Og I skal på jeres side tage dialogen i de lokale DLF-kredse, hvor jeres medlemmer jo også er medlemmer, og gøre jer relevante i forhold til både skoleudvikling og i forhold til kvalitet i undervisningen.

Runa: - Ja, vi skal gribe initiativet og de muligheder, som ligger i det nye folkeskoleudspil. Men det kræver selvfølgelig også, at vi både har noget uddannelse at stå på, og får tid til at løse opgaverne. ■

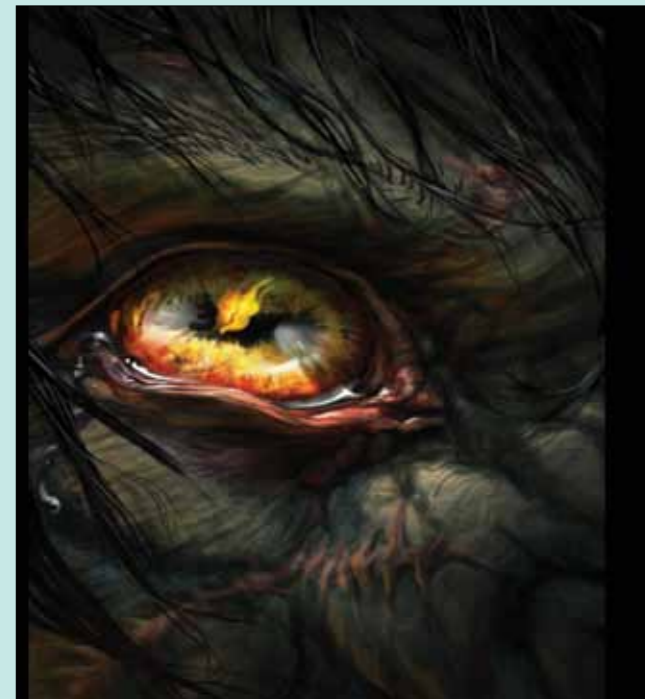
MØD GADS BØRNEBØGER TIL LÆRFEST I BELLA CENTER

Besøg stand 214, og bliv opdateret på de nyeste børne- og ungdomsbøger for indskoling, mellemtrin og udskoling.

ÅRGANG 2024
Udkommer 30. januar

Få inspiration til din undervisning med Gads gratis undervisningsmateriale.

Kritisk og kreativ på PLC med PLCF Midtjylland på Viborgkonferencen 28. og 29. februar 2024

Læs mere på Viborgkonferencen.dk
Mvh. Lone Braad

Rasmus Jensen er illustratør.
Fra Frankenstein.
Genfortalt af Kenneth Bøgh Andersen

Ordinær Generalforsamling

Golsalonen i Viborg
den 28. februar 2024
kl. 15.45-17.15

Dagsorden i flg. vedtægterne:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Fremlæggelse af regnskab
4. Fremlæggelse af budget
5. Indkomne forslag
6. Valg
Formandsvalg: Lone Braad (genopstiller)
Charlotte (genopstiller)
Karin (genopstiller)
Camilla (genopstiller)
Rie (genopstiller hvis behov)
Henriette (genopstiller hvis behov)

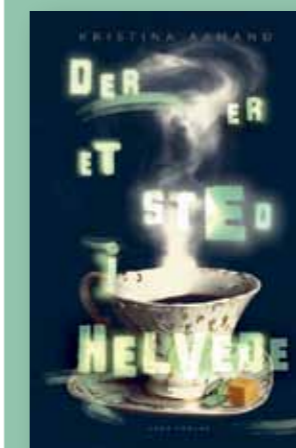
Repræsentant vælges for 2 år og suppleant for et år
7. Valg af kritisk revisor

Vi glæder os til at møde vores medlemmer! Deltagere kan afhente en drink i baren inden mødets start og modtager en gave. Det er muligt at gøre din stemme gældende over Google Meet.

Med venlig hilsen
PLCF Lokalkreds Midtjylland
Forslag sendes til formanden senest den 1. februar 2024 på kontakt@viborgkonferencen.dk

Kom til booktalk og forfatterbesøg

Oplev Kristina Aamand fortælle om sin nye, stærke ungdomsroman *Der er et sted i helvede* og faglig konsulent Maria Louise Bjerrum der giver inspiration til Gads nye børne- og ungdomsbøger for PLC og undervisning.

Gratis goodiebags på alle stole

HAL B:
13. marts kl. 15.15 - 16.00 (lokale 16, 1. sal)
14. marts kl. 14.15 - 15.00 (lokale 17, 1. sal)

VOXPOP • VOXPOP • VOXPOP • VOXPOP • VOXPOP • VOXPOP • VOXPOP

Hører skærmene hjemme i skolen?

Stine Liv Johansen, Lektor, ph.d., Center for Børns Litteratur og Medier, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet:

Jeg ville ønske vi kunne holde op med at tale om skærme, men i stedet begyndte at tale om forskellige former for teknologi. De skærbaserede medier er en del af verden i dag, som vi alle er nødt til at forholde os til og derfor har de selvfølgelig også en plads i skolen. Men vi skal tale mere om hvilke skærme og hvis skærme – børns egne eller dem de skal arbejde med – hvornår er det fritids-skærmbrugen der kommer ind i skolen og hvornår er det et arbejdsredskab og en analysegenstand, der kan bruges i forhold til digital dannelse og teknologiforståelse.

Jeg er ked af, at debatten er blevet så hård, ked af at høre at kolleger, som holder oplæg om det på forældremøder, oplever at det er hårdt at tale om, fordi vi putter så meget ind i det her, at det kan være svært at bevare nuancerne. Men selvfølgelig er jeg glad for at vi taler om teknologi – det er jo heller ikke noget vi bare kan holde op med at forholde os til, men gerne med flere nuancerer.

Josefine Ottesen, forfatter:

Den digitale verden er et slaraffenland. Aldrig før har så mange haft adgang til så meget viden så hurtigt. Ingen tvivl om det. Bagsiden er så at indholdet helt generelt ikke kureres hos afsenderen, men i stedet pålægger modtageren opgaven med at skille skidt og kanel og – indrømmet – støv og kanel ligner virkelig hinanden meget, og det samme gælder den fagre nye verden. Vi kan hente enorme mængder af information – det er straks lidt mere kompliceret med viden. Men hvad er egentlig forskellen? Jo, som en eller anden engang sagde: "Hvis du kan skille et kuk-ur ad og lære hvad alle skruer, tandhjul og møtrikker hedder, er du informeret. Hvis du kan samle uret igen, har du viden."

Så udfordringen for skolen er at lære børnene at skelne mellem skidt og kanel og kende forskel på information og viden. Forudsætningen for det, er, at eleverne har lært at stole på egne erfaringer og sansninger – og det kræver primære sanser erfaringer og et liv i relation og resonans med Verden omkring sig.

Lakserytteren (Rasmus Kolbe), YouTuber og iværksætter:

Vi skal stoppe med at tale om skærmtid – og i stedet tale om, hvad der sker på skærmen. Vi lever i en tid, hvor både børn og voksne bruger utallige timer foran skærmen. Skærme er blevet en del af vores hverdag – og det er ikke nødvendigvis kun dårligt. Det gør mange ting lettere – alt fra at finde vej til at holde kontakt med gamle venner. Vi skal dog kigge på, om det vi ser på skærmen, er ordentligt – det gælder både for børn og voksne. Børn skal socialisere med hinanden, og de skal være aktive. Det må skærmen ikke stå i vejen for. Men måske kan skærmen også nogle gange hjælpe med det?

Jeg er lige nu i gang med at skabe det nye børnemedie, Flimmer. Det gør jeg fordi, at børnene fortjener kvalitetstid foran skærmen. De fortjener et medie, hvor børn ikke kun skal sidde stille bag, men et medie som aktiverer børn. Og det er der brug for i Danmark. Børn skal ikke være i lommen på internationale techgiganter. Derfor glæder jeg mig til snart at lancere Flimmer, så børn får bedre skærmtid både i fritiden og i skolen.

Jeanne Dalgaard og Bjarne Jensen, Forlaget Jensen & Dalgaard:

Det virkelig farlige ved kinesernes TikTok er ikke så meget overvågningen af vores adfærd, som at det er lykkedes dem at få en hel generation vesterlandske børn til at sidde og stene dumme videoklip i timevis dag ud og dag ind. Og vi har ladet det ske. Nu er det på tide, at vi voksne selv kigger op fra skærmen og tager ansvar for, at vi ikke får en generation, der er ude af stand til at tolke andre menneskers ansigtsudtryk og som en guldfisk kun kan koncentrere sig i 7 sekunder ad gangen. Koncentration hænger sammen med værk læsning af fysiske bøger fremfor skærm-hop i korte uddrag på et smartboard. Undervisningsminister Tesfaye og hans kulturkammersjuk Engel-Schmidt siger det, men tillader 42 mio. kroners besparelse på CFU'erne.

Kære lærer, pædagog, bibliotekar, forælder, bedsteforælder ... kære borger: Stil krav om at få kalibreret koncentrationskompasset i skolen og begrænset skærmen – såvel smart-telefonen som -boardet. Børn er kvikke; skærmene skal de nok finde – men koncentrationen finder de ikke uden hjælp!

Stine Reinholdt Hansen, Lektor, ph.d., Center for Anvendt Skoleforskning, Lærerruddannelsen i Jelling:

Jeg er optaget af, om vores skærmvaner på sigt risikerer at udhule kvaliteten af litteraturundervisningen i skolen. Når læsning på skærm betyder mindre læsning generelt, mere skimmelæsning, dårligere evne til både at forstå det du læser, og fordybe dig i en længere sammenhængende tekst, så synes jeg, det er stærkt bekymrende. Hvis unges attention span hele tiden mindskes, har vi et problem. I forhold til litteraturundervisning betyder det nemlig, at eleverne sandsynligvis vil begynde at kede sig efter meget kort tid, hvis ikke vi træner deres evne til at opleve og fortolke tekster. Afveksling, i form af video, film, podcast, samt inddragelse af sociale og digitale medier, er godt.

Men i litteraturundervisning må det centrale fortsat være, at eleverne skal have indblik i, hvad litteraturen kan tilbyde. Gerne i form af multimodale fortolkninger, men med stærk bevidsthed om, at de skaber noget på baggrund af en erfaring, der er dannet i mødet mellem dem selv og en bestemt tekst.

Hanne Voldborg Andersen, Formand for Danmarks it- og medievejlederforening:

Det handler ikke om skærme, men om digital teknologi. Det er meget mere end skærme og hører i høj grad hjemme i skolen. For skolen skal danne og uddanne børn og unge til at kunne begå sig i det samfund, de vokser op i. De skal lære aktuelle kulturelle redskaber og koder at kende, og digital teknologi er et dominerende redskab i dag. Derfor kan vi ikke fjerne 'skærme' og gøre skolen 'analog'. Men teknologi skal ikke gøre børn til kontorarbejdere i skolen. De skal derimod arbejde kreativt, skabende og analyserende med digital teknologi og derved lære at anvende det hensigtsmæssigt, klogt, konstruktivt, kritisk og bevidst.

Det skal vi andre forøvrigt også lære! Det har skolen rigtig god mulighed for. Hvis vi vil. Fx med faget teknologiforståelse for alle elever. Jeg er ikke bekymret for børns brug af digital teknologi fra 8-16, men fra 16-8. Forældre lærer børn at bruge cykelhjelm og spise andet end chokolade. Men i den digitale verden er vi ikke skarpe nok på lødig kost og sikkerhed.

Adam O, forfatter:

Alle der har stået i en undervisningssituation og set ud over en flok børn, der sidder og stirrer ned i hver deres skærm, må spørge sig selv: *Hvor mon de er?* For der er ingen garanti for, at de er til stede i lokalet. Skærmene er porte ind til andre verdener: Verdener der er styret af enorme firmaer, algoritmer og kunstige intelligenser, som er specialiserede i at stjæle os væk fra den situation, vi befinder os i.

Cecilie Bogh, Forlagschef Dansk Lærereforeningens Forlag:

Det er ærgerligt at debatten om skærme i undervisningen bliver unuanceret, for eller imod, i stedet for at fokusere på, hvordan skærme bruges, i hvilket omfang og med hvilket formål.

Det er selvfølgelig både trist og uhenigtsmæssigt, når skærmene bliver en spareøvelse, fordi en kommune eller en skole ikke har råd til analoge undervisningsmidler. Men bruges de digitale løsninger med omtanke, dér hvor det didaktisk giver mening, kan digitale læremidler tilbyde muligheder, som fx oplæsning, stilladsering og selvværende opgaver, der kan være til gavn for eleverne. Nogle gange. Præcis som analoge læremidler har andre fordele.

Eleverne skal lære at læse og forholde sig til de teksttyper, som de vil møde uden for klasserummet, herunder de digitale. Og de skal lære på alle mulige platforme og på alle mulige måder. Så længe skærmene ikke bliver passiv "underholdning", og så længe det digitale ikke står i stedet for læsning i bøger, kreative produktioner, håndskrivning, leg og samtale.

Klaus Frederik Svensson, formand for Landsforeningen Skole og Bøger:

Skærme i skolen er egentlig ikke til diskussion. For selvfølgelig kan skærme bidrage med noget positivt, især når det kommer til de udfordrede læsere. Desuden er den tid, vi lever i, i høj grad digital og det skal eleverne lære at navigere i via skolen.

Så spørgsmålet burde i stedet for lyde: *Hører de fysiske bøger i skolen?* Svaret er klart JA. Børn og unge foretrækker at læse i fysiske bøger både i forhold til den faglige læsning og frilæsning. Det er dog langt fra det eneste argument for at prioritere fysiske bøger. Flere undersøgelser peger nemlig også på, at eleverne i højere grad husker det læste, opnår bedre fordybelsesevner og koncentration. Der er desuden en sammenhæng mellem fritidslæsning i fysiske bøger og børn og unges trivsel.

I dag drøftes sagen meget sort-hvidt. Alle børn møder og vil møde IT og skærme fremadrettet. Diskussionen burde snarere gå på om de fortsat skal møde fysisk litteratur og lærebøger i folkeskolen.

Der skal noget nær overmenneskelig disciplin til udelukkende at søge relevant information, når man befinder sig i den store bland-selv slikbutik, som internettet er. Selv når vi vender tilbage derfra, tager det os tid at tilpasse os den analoge verden igen. Det er gift i en undervisningssituation, hvor koncentration og tilstedeværelse er altafgørende.

Når frihed er forbud

Børn og unge ønsker ikke digitalt samvær frem for fysisk samvær. Det fysiske samvær er blevet stjålet fra dem. De ønsker at deltage i timerne, men bliver konstant udsat for digitale forstyrrelser. Den bedste kur er frihed til fordybelse i analoge åndehuller - som på skolebiblioteket.

Af Eline Mørch Jensen, redaktør

Kan man være afhængig af at game og være online? Ja, det kan man - og det er ikke sundt. Afhængigheden kan nemlig få alvorlige konsekvenser for børn og unge og for deres pårørende. Og her er der ikke tale om den afhængighed, de fleste af os kender, som betyder at vi bruger kortfunktionen på mobilen til at finde vej eller benytter EasyPark-appen når vi skal parkere bilen. Vi taler om en afhængighed, der er forbundet med at have et lidelsesfuldt forhold til det at game eller være online.

Ifølge psykolog David Madsen, stifter af Psykolog- og lægehuset Dabeco, forhindrer afhængighed af computerspil og sociale medier børn og unge i at leve et liv med trivsel, mening og livskvalitet, lige som de mister motivationen for skole, venner og familie. Hans vurdering bygger på omkring 10.000 rådgivningssamtaler med børn og unge om at finde balancen mellem det digitale og det analoge liv.

Symptomerne på den mere alvorlige afhængighed er mangfoldige og strækker sig fra alt lige fra søvn- og koncentrationsbesvær over pjækkeri og inaktiv livsstil til tristhed, angst og vredesudbrud. Plus meget mere og/eller en blanding af flere symptomer, som får den enkelte til at mistrives og lide i forskellig grad. David Madsen deler symptomerne op i fire parametre, nemlig det psykologiske, det adfærdsmæssige, det sociale og det fysiologiske parametre.

- Ifølge Skolebørnundersøgelsen fra 2020-22 har børn og unge i gennemsnit et skærmforbrug på 5,5 timer om dagen. Og så er der selvfølgelig masser af udsatte unge, som sidder foran skærmen 16 timer i døgnet. Men altså et gennemsnit på 5,5 timer. *Hver evig eneste dag* - tænk på hvad den tid kunne bruges til! Udbryder

han og slår ud med armene, før han går videre:

- Hos pigerne er det de sociale medier, der fylder mest, hos drengene er det gamingen, men der er rigtig mange af de samme symptomer forbundet med at have et lidelsesfuldt forhold til sociale medier og gaming. Man kan sige at sociale medier har en ekstra dimension, for dér spiller indholdet også ind, altså alt hvad børnene ser og møder her, hvilket jo kan være lidelsesfuldt *i sig selv*. Inden for gaming handler det mere om, at det står i vejen for andre ting i deres liv.

”Digital dannelse” er et totalt misbrugt begreb! For det kræver jo at børnene er i stand til at afstå fra belønninger og modstå alle forretningsmodellernes fristelser – men det skal de have hjælp til!

Han tilføjer at gennemsnit-tallet omfatter de 11-19-årige, men at det starter tidligere og tidligere:

- Fra VIVE's undersøgelse fra 2022 ved vi at 60 % af de 11-årige drenge ikke ses fysisk efter skole, men det starter jo ikke når de fylder 11, det er noget der har vokset sig større over længere tid. Og kausaliteten er klar: Jo mere de er på de her medier, jo mindre er de sammen med deres venner.

Det kan ikke være omvendt – at fordi man ikke har så mange venner, så gamer man mere?

- Blandt fagfolk har det længe været diskuteret om der er en kausalitet eller en

korrelation, men der kommer stadig flere studier, som klart viser at det er skærmforbruget, som forårsager dårlig søvn, inaktivitet og manglende fysisk samvær – og faktisk også mindre leg, fastslår David Madsen.

Alene hjemme

Det er lige dele børn/unge, sagsbehandlere og bekymrede forældre, der henvender sig til Dabeco, de sidste eksempelvis fordi de mener, at deres barn ser for lidt til sine venner eller fordi de savner at der er en rar stemning og en god tone i familien. I stedet oplever de at børnene låser sig inde på deres værelser og bliver sure eller aggressive, hvis de bliver bedt om at gå offline, når det er senge- eller spisetid.

- Nogle forældre oplever helt ekstreme vredesudbrud. Det kan være så langt ude, at en mor er bange for at være alene hjemme med sin teenagesøn fordi barnet bliver voldeligt, fortæller David Madsen.

Når han får et barn ind i et rådgivningsforløb, starter han med at snakke med dem om og klarlægge deres forbrug af spil, YouTube og sociale medier, før han anerkender først at der er et problem, hvis deres digitale liv står i vejen for noget, som er vigtigt for dem. Om det gør det, finder han ud af ved at bede dem om at nævne - ikke hvad de bruger mest tid på, men hvad der betyder mest for dem. Her viser det sig næsten altid, at på en skala fra 1 til 10 vælger de familie som 10, venner som 9 (nogle gange er det omvendt) – og fritidsaktiviteter som 8, mens skolen som regel ligger "nede på fem-seks stykker."

- Men når jeg så spørger ind til hvor vigtig gaming er, skulle man måske tro at det var vildt vigtigt, fordi de bruger så meget tid på det, men min erfaring viser, at gaming ofte ligger og skraber bunden. ▶

Balancen mellem det digitale og det analoge. Psykolog David Madsen har omkring 10.000 rådgivningssamtaler med børn og unge bag sig.

- Det er jo interessant, ikke? For når jeg spørger hvor meget tid, de bruger på de forskellige områder, er det helt omvendt, fortæller David Madsen. For ham at se indikerer det, at børnene ikke *på egen hånd* er i stand til at finde balancen mellem det digitale og det analoge liv, hvorfor han mener det er helt afgørende at voksne er sig deres ansvar bevidst.

Afhængig af belønning

- Det bringer os videre til den neurobiologiske udvikling, som jo er særlig vigtig i forhold til børn. Børns hjerner er nemlig endnu ikke modnede, så den impuls-kontrol som du og jeg har – men som vi dårligt nok er i stand til at håndtere – den har de endnu ikke udviklet. Forestil dig et øjeblik, at du ikke engang har forudsætningerne for at sige "jeg vil ikke gå efter den digitale belønning"...

- Så når vi går rundt og siger, at vi skal myndiggøre og danne eleverne digitalt, betyder det i virkeligheden at vi prøver på at *fast forwarde* deres neurobiologiske udvikling. Men det er bullshit, for det *kan* man ikke, det kan simpelthen ikke lade sig gøre, siger David Madsen.

Noget andet børnene er oppe imod er de meget magtfulde og super avancerede tech designs, hvilket vi til en vis grad næsten alle er – men igen er børn og unge bare langt mere sårbare:

- Vi har at gøre med en ekstremt aggressiv teknologi – eller ikke teknologien i sig selv, den er jo hvad den er – men de forretningsmodeller, som har hijacket teknologien og konstant kræver vores opmærksomhed. Det gør de, fordi de *lever af* vores opmærksomhed. Meta: som ejer Facebook og Instagram, eller Google, som ejer Youtube, er gratis at bruge, men de er stadig på Top 10 over verdens mest værdifulde virksomheder, fordi de høster viden om os hver gang vi sidder på deres platform. Den viden bliver solgt videre på uregulerede auktioner, som virksomheder kan tilkøbe, så de kan sende reklamer og køre kampagner.

Med det formål at fange os ind og holde os fast?

- Præcis. Derfor har de en kæmpe interesse i at fastholde os så længe som muligt, så de kan nå at implementere alle

mulige designs, inden vi slipper dem, så de kan få os til at komme tilbage. Hvis du spiller Farmer's spil og planter et græskar, hov, så skal du lige tilbage for at vande. De inviterer også os til lave et opslag eller lægge et nyt profilbillede ud, så vi lige skal ind og tjekke hvor mange likes vi får. Det bygger på ældgammel adfærdspsykologi og såkaldt varierede belønningssystemer, hvor du aldrig ved om du får 1, 10 eller 100 belønninger, og det er bare sindssygt appellerende.

Og afhængighedsskabende?

- Ja, for nu anerkender vi, at de her forretningsmodeller kan være en del af årsagen til gaming disorder, som jo er en klinisk diagnose, og når vi taler afhængighed, er der som sagt allerede et lidelsesfuldt aspekt i det.

Højtlesning er bare bedre

Hvis børn og unges online-afhængighed medfører lidelse og dårlig livskvalitet på diverse områder, hvordan påvirker det så børn og unge, *som ikke anses for afhængige*, at sidde i timevis foran en skærm hver dag? Hvad ved vi om hvad det gør ved deres hjerner, indlæring og rent fysiologisk?

- Når et barn fødes, kan det se inden for en radius af 45 centimeter, altså fra morens bryst til hendes øjne. Lige præcis der, i dén nonverbale kontakt, når barnet ammes, udvikler barnet sig aller mest. Hvis moren så sidder på Instagram eller TikTok - hvilket er *en ting* nu, fordi de er vokset op med det – så har vi et kæmpe problem. Fordi barnets grundlæggende følelse af sikkerhed i verden – at barnet nok skal blive grebet, hvis det falder – ikke bliver etableret, siger David Madsen og lægger til:

- Man kan så sige at det ikke er de sociale medier, der er problemet, men fraværet af det, barnet har brug for. Men resultatet er jo det samme: Moren sidder på Instagram eller TikTok og er indrulleret i de her designs, så selvom hun måske godt instinktivt ved, at hun hellere skal sidde sammen med sit barn og have den vigtige øjenkontakt, så bliver hun fastholdt i algoritmestyrede loops af videoer. Og så opstår der et vitalt fravær i kontakten, som aldrig kan erstattes, og det er virkelig frygteligt!

Når vi kommer længere op i årene, er

David Madsen heller ikke i tvivl om at hyppig brug af skærme har en negativ betydning for børns sprogudvikling. Og det på trods af, at vi har al den viden, der skal til, for at skabe den et godt sprogmiljø:

- Vi ved nemlig at dét der fremmer sprogudviklingen allerbedst, er samvær og nærvær med voksne med udfordrende samtaler og ikke mindst højtlesning. Sætter man et barn alene foran en iPad giver det til gengæld de ringeste betingelser for at udvikle sproget. Man kan hjælpe sprogudviklingen på vej, hvis man sidder sammen med sit barn og for eksempel ser en tegnefilm og snakker undervejs. Men i forhold til højtlesning af bøger er det *peanuts* hvad man får ud af det, understreger han.

Voksne skal tage ansvar

David Madsen refererer i øvrigt til at øjenlægerne aldrig har mødt så mange nærsynede børn som nu, hvilket menes at være en direkte følge af den udbredte skærmb brug, hvor alting foregår på klos hold, så øjet ikke får trænet det lange syn.

- Vi hører jo også skoler, som klager over at børnene ikke er skoleparate og ikke ved hvordan man holder på en blyant, fordi de er mere vant til at betjene en iPad eller smartphone. Så kan man selvfølgelig spørge, om dét at bruge en blyant er det, der skal til for at være skoleparat, men det er nok én af tingene. Alt i alt negligerer vi altså nogle vitale områder – i vores iver efter at børnene skal være "digitalt dannede," siger David Madsen og laver citatonstegn med hænderne i luften inden han fortsætter:

- "Digital dannelse" er et totalt misbrugt begreb! For det kræver jo at børnene er i stand til at afstå fra belønninger og modstå alle forretningsmodellernes fristelser – men det skal de have hjælp til!

David Madsen taler varmt for at voksne ansvarlige – skolebibliotekarere, lærere og forældre – skal sikre, at børn og unge har nogle neutrale steder, hvor de kan få lov til at holde fri fra det digitale. De ønsker nemlig ikke digitalt samvær frem for fysisk samvær, men det fysiske er blevet stjålet fra dem. De vil også gerne deltage i timerne, men bliver bare konstant forstyrret digitalt, mener han.

- I stedet for at tale om skærme eller mobiler, bør vi hellere forholde os til digitale forstyrrelser. Skolerne må have en bevidst politik for hvornår det giver mening at vælge digitale løsninger – akkurat lige som de har en mobbepolitik. Hvis man skal skrive stil, kan det give god mening at bruge Word, men ikke hvis du skal lave en matematikopgave med masser af udviklede formler ... Efter min mening hører iPhones ikke hjemme i skolen, lige som man i det hele taget bør overveje om *bring your own device* er en god idé eller om skolen ikke hellere skal etablere nogle firewalls.

For at undgå digitale forstyrrelser eller eksamenssnyd?

- Begge dele! Og så er der altid nogen der indvender, at eleverne kan snyde ved at lave en trådløs forbindelse til deres mobiler, som ligger låst inde i skabet. Men når først kulturen er blevet etableret er det barer ikke det, vi ser. Tværtimod føler eleverne efter noget tid at det giver dem en frihed. Også selvom der er nogle få, som vil misbruge det og finde smuthuller i starten. Men det går over.

PLC – et analogt åndehul

Spørger man David Madsen om hans holdning til AI tøver han ikke med at kalde det "fantastisk". Efter eget udsagn bruger han selv AI mange gange dagligt, hvilket sparer rigtig meget arbejdstid.

- Det gør *alt* mere effektivt. Der er ikke noget, jeg laver, der ikke kan optimeres med 50 procent!

Du kan vel ikke bruge AI i dine samtaler med lidende børn og unge ... ?

- Nej, lige dér er jeg nødt til at være meget analog. Men AI kan bruges til rigtig meget, hvor det giver god mening, selv der naturligvis også er mange etiske spørgsmål og udfordringer med AI, indrømmer han. Han fremhæver her det enorme klimaaftryk, der kommer af brugen af AI, og peger på at det vil være oplagt at undersøge sammen med eleverne, ikke mindst fordi en øget bevidsthed på området, ville kunne rykke ved de unges digitale adfærd.

- Det er vigtigt at spørge "Hvad kan vi gøre *uden* AI?" Akkurat som vi skal stille spørgsmålstejn ved hvor meget digitale

forstyrrelser skal fylde i børnenes skole- og fritidsliv, understreger David Madsen og fortsætter:

- Det er meget muligt at fremtidens undervisning og prøver skal være mere og - *og måske helt* - analoge, i hvert fald på visse skoler, hvor forældre så kan vælge den bevidste politik til eller fra. Jeg oplever i hvert fald at det er blevet langt sværere for lærerne at motivere eleverne til det vedholdende og ressourcetekrævende arbejde. Sådan noget som at koncentrere sig om at læse en bog er en disciplin der skal trænes. Og her kunne skolebiblioteket meget passende gå hen og blive et tiltrængt analogt åndehul.

Er skolen og PLC ikke nødt til at rumme det digitale, når det er så stor en del af børn og unges liv?

- Nej, her mener jeg helt lavpraktisk at *frihed er forbud*. Det, der er sket, er, at rigtig meget frihed er gået tabt. Børn og unges frihed er kommet under massivt pres på grund af de her digitale forretningsmodeller. Det er grimt og slet ikke i orden. Og den bedste kur mod det er fordybelse på skolebiblioteket og fysisk samvær på legepladsen, vurderer David Madsen.

Så ingen digitale devises på PLC?

- Ikke hvis det er evnen til at fordybe sig, der skal trænes. Det giver ikke mening at lave en 20 sekunders dansevideo på TikTok i biblioteks-regi, når det vi gerne vil have børnene til at lære, er at arbejde seriøst med tingene, også selvom det måske er svært og ikke belønnes lige med det samme, siger David Madsen og, lægger til, med et blink i øjet:

- Fremtiden bliver fuld af analoge åndehuller, er jeg helt sikker på. Generationerne før – jeg er selv snart 40 - har været alt for bange for at stå tilbage og blive betragtet som dinosaurer, men heldigvis oplever jeg, at de yngre generationer passer på deres børn og er langt mere restriktivt indstillede. Det tager bare sin tid at vende skuden, fordi alle de teknologibejstrede medieforskere, lærere og skoleledere bliver ved med at råbe op om at børnene og de unge skal digitalt myndiggøres. *Vel skal de ej!* Børn og unge har fortjent nogle flere områder, hvor de kan blive skærmet fra den store verden i et digitalt slaraffenland. ■

David Madsen er autoriseret psykolog i psykolog- og lægehuset Dabeco, en socialøkonomisk virksomhed. Derudover er han børnesagkyndigt medlem af Medierådet for Børn og Unge, medlem af netværket Tech og Trivsel samt Co-founder af WhistleSafe – verdens eneste socialøkonomiske whistleblower-ordning målrettet unge.

WhistleSafe: Dabeco har været medstifter af WhistleSafe og har indgået et samarbejde med advokat, Miriam Michaelsen (forperson i Medierådet for Børn og Unge) for at fremme en kultur, hvor både elever, medlemmer i foreninger og medarbejdere frit kan udtrykke sig, hvis de støder på ulovlige forhold - digitalt og analogt.

StudentWhistle har fokus på unges sundhed og trivsel ved at give dem en platform, hvor de anonymt kan indberette til skolen, hvis de oplever forhold de ikke selv kan håndtere og som kan være for skamfulde at dele med en voksen. Ordningen understøtter unges mulighed for at rapportere om ulovlige eller krænkende aktiviteter, herunder ulovlig billeddeling, sextortion, hurtcore, overgreb, digital mobning eller adgang til hjemmesider med klart ulovligt indhold.

www.whistlesafe.dk

PLC som facilitator

Af Dorthe Bøgh, PLC-vejleder, Arden Skole

Når skolen og forældrene arbejder sammen om at klæde eleverne på til at færdes sikkert på nettet.

I 2016-19 besluttede vi på min skole at udvikle en handleplan for digital dannelse. Formålet var - og er stadig - at udvikle en forebyggende indsats, der skal klæde eleverne på til det digitale liv med en guidning fra voksne i et samarbejde mellem skole og hjem. Sammen med en repræsentant fra skolens ledelse er PLC-vejlederne (alle med skolebiblioteksruddannelse) tovholdere i processen. Vi opsatte fra begyndelsen fire konkrete mål for den digitale handleplan i det 3-årige arbejde:

1. Løbende at udvikle skolens systematik i undervisningen i digital dannelse.
2. At udvikle lærernes kompetencer

i forhold til at undervise i digital dannelse.

3. At inddrage forældrene som samarbejdspartnere.
4. At udvikle elevernes digitale dannelse og viden om rettigheder og faldgruber på nettet.

I afsættet for arbejdet med handleplanen, hed det bl.a.:

”Det er en præmis for vores skole, at vi arbejder digitalt, bøger er udskiftet med digitale portaler, flere og flere af ministeriets afsluttende prøver skal afholdes med adgang til internettet. I pauserne og efter skoletid er eleverne travlt optaget af de sociale medier.

På Arden Skole oplever vi, at eleverne har mange kommunikative kompetencer, men også, at de sociale medier meget ofte er en del af problemet, når større konflikter opstår. Dette både i forhold til små daglige konflikter, men også

større konflikter, som i nogle tilfælde har udviklet sig til mobberi.

Vi oplever, at konsekvenserne af digitale konflikter er sværere at rydde op i, da de digitale fodspor ikke er så lette at slette. Vi bruger en del energi på at konfliktmægle, når skaderne er sket. Vi vil gerne arbejde mere med en forebyggende indsats. Lærerne og pædagoger har i mange år arbejdet med elevernes digitale dannelse og net-etik, men området er under stor udvikling, og kræver at der udvikles en systematisk og planmæssig progression i undervisning.”

Opdatering af handleplan

Vi står nu i 2024 over for en ny proces i forhold til at revidere handleplanen for digital dannelse. Dels sker udviklingen i vores fælles digitale liv meget hurtigt og vores vaner forandres hele tiden. Dels har skolen fået mange nye medarbejdere, så et nyt fælles fokus er derfor nødvendigt. I dette arbejde vil vi som

PLC-vejledere trække på erfaringen fra 2016-19.

Indsatsen i 2016 begyndte med udvikling af lærernes kompetencer i forhold til at undervise i digital dannelse. Først var SSP- og PLC-vejledere på kursus hos Center for Digital Pædagogik, herefter var der oplæg og workshops for personale og elever på skolen. Der var også afsat tid til drøftelser på afdelingsmøder, hvor vi forsøgte at lave fælles rammer og retningslinjer for brug af sociale medier og mobiltelefoner. Som mange andre skoler indkøbte vi mobilhoteller - kasser til opbevaring af elevernes mobiler. Eleverne måtte kun bruge deres mobiler, når det var relevant i undervisningen. Forældrene blev inviteret til et aftenarrangement med foredragsholder fra Børns Vilkår. Desværre var der ikke så stor opbakning, så vi besluttede at integrere samarbejdet med forældrene i 2. årgangs årshjul. Mere om det senere.

Dit liv på nettet

PLC-vejlederne formidler traditionelt mange slags materialer og altid har vi stort fokus på materialet til undervisning i digital dannelse, fx fra Red barnet: Sikker på nettet, Medierådet og Mary fonden: Fri for mobberi universet.

Herudover blev Mariagerfjord Kommune i 2016 sammen med 5 andre nordjyske kommuner abonnenter hos Center for Digital Pædagogik og fik dermed adgang til undervisningsmaterialet ”Dit liv på nettet” for 2., 4., 6. og 8. årgang. Materialet støtter op om vores mål om at undervise systematisk i digital dannelse:

- At IT anvendes bevidst i undervisningen, så elevernes læring understøttes
- At eleverne kender til rettigheder og faldgrupper på nettet
- At undgå, at IT og sociale medier forstyrrer elevernes læring
- En systematisk og dynamisk undervisning i digital dannelse

Det er op til de enkelte teams at anvende materialet, når det giver mening, men hvert år i forbindelse med skolernes trivselsdag 1. fredag i marts bruger 4., 6. og 8. årgang modulerne fra Dit liv på nettet. Materialet er en Prezi præsentation til hver årgang, som løbende bliver opdateret og fornyet. Fx er der nu også kommet moduler til 2.-3. klasse. Der er udførlig lærervejledning, breve til forældre, videofortællinger, cases mv,

sådan at man som underviser er godt hjulpet til at formidle i ”fredstid”.

Omdrejningspunktet for undervisningen i *Dit liv på nettet* er net-etik, dvs. hvordan man mest hensigtsmæssigt kan begå sig online, og hvordan man bedst kan passe på sig selv, når man begynder at bevæge sig ind i gaming, på de sociale medier og nettet generelt. Målet er, at eleverne oplever at få styrket det etiske filter, der skal fortælle dem, hvornår en handling på nettet er positiv eller negativ, og få dem til at reflektere over deres digitale liv.

PLC med på forældremøder

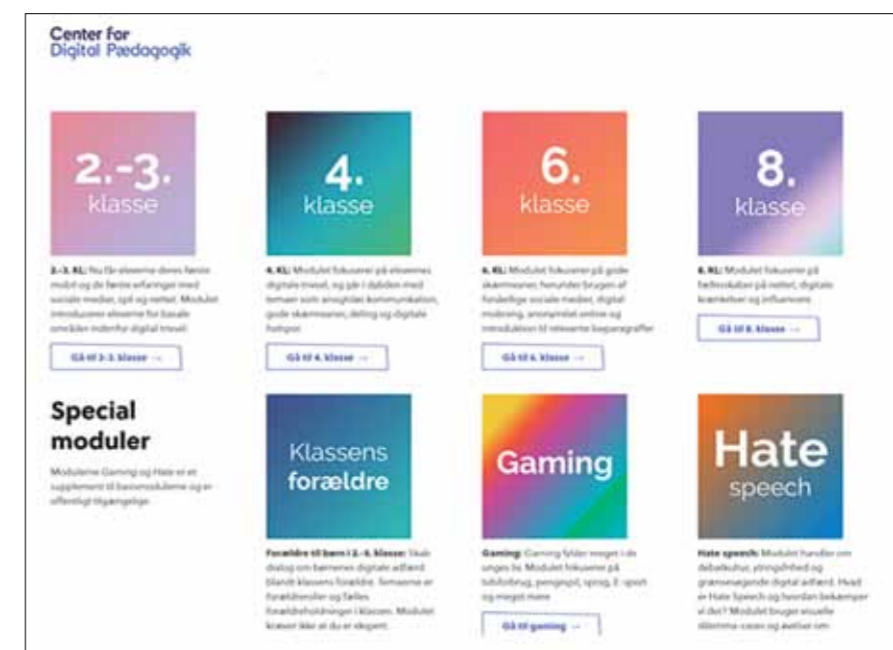
PLC-vejlederne deltager derudover i 2. årgangs forældremøder med overskriften *Den gode klasse*. Temaet er digital dannelse og her har jeg konkret gode erfaringer med at bruge ”Dit liv på nettet”. På 2. årgang anvender jeg modulet *Klassens forældre*, hvor vejledningen til Prezien er rigtig god og handler om de største bekymringer for forældre i forhold til deres børns digitale liv.

Modulet indeholder en præsentation af Digitale og sociale medier, Fælles regler i forældregruppen, Privatliv og data (Hvem får mine børns oplysninger?), Tidsforbrug (Får børn stress?), Hvad med sundheden?), Gamerkultur. Desuden er der gode opgaver og cases til drøftelse i forældregruppen. Det er meget interessant at formidle modulet og facilitere meningsudvekslinger med forældrene.

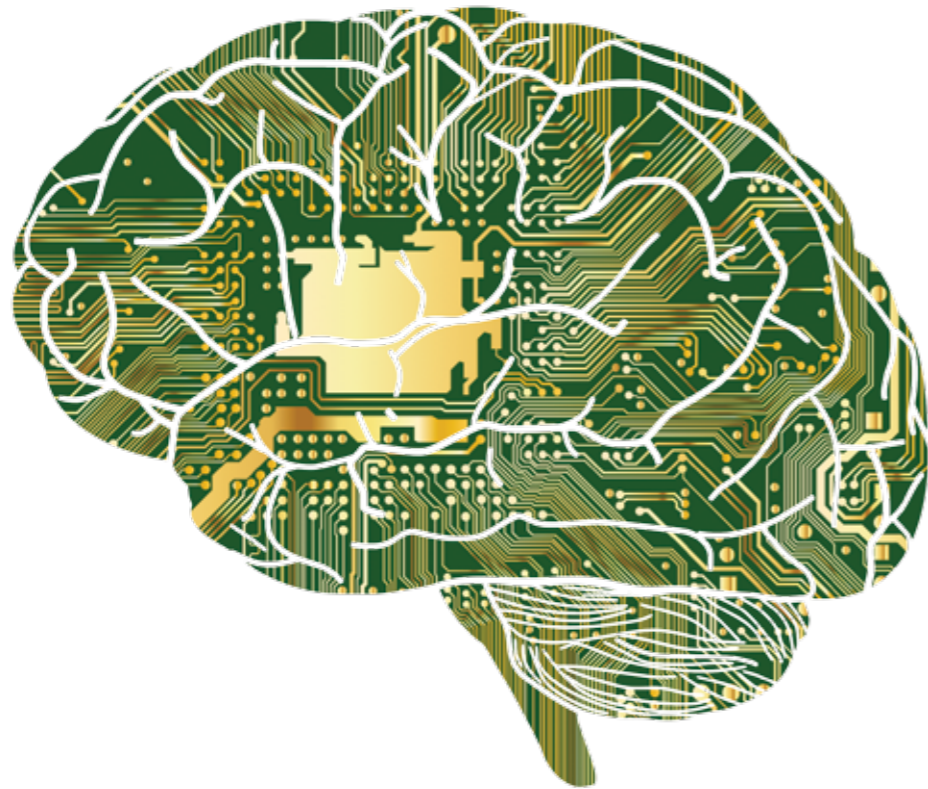
Alle de fremmødte forældre vil gerne tale med hinanden om børnenes online-liv og mange er usikre på hvordan de skal guide deres børn. Jeg opfordrer dem til at være nysgerrige på børnenes liv på nettet. På møderne oplever jeg også, at der er store forskelle i holdningerne til børns online-liv. Nogle børn bruger meget tid bag skærme fordi forældrene har ikke sat begrænsninger i forhold til fx sociale medier, aldersvarende spil og tidsforbrug på YouTube. Hos andre er det lige omvendt.

I dialogen er målet ikke, at forældrene nødvendigvis skal gå enige derfra, men at de lærer hinandens holdninger at kende. Det er rart at vide, hvem i klassen, der må hvad – også hvis man ikke har det godt med at sende sit barn hen til en kammerat, der spiller voldelige spil. Forældrene er heller ikke altid bevidste om deres eget skærmb brug, når de er sammen med deres børn, men det var dejligt at høre en mor fortælle, at hun af og til finder på aktiviteter sammen med børnene: Når hendes dreng har en legeaftale laver hun fx bål med dem og det er - selvfølgelig, havde jeg nær sagt - populært.

Håbet er at den tid vi bruger på møderne med den fælles dialog mellem forældre og skole kan støtte op om en mere reflekteret brug af internet, spil og sociale medier, så der for børnene også bliver tid til alt det andet, som ”den virkelige” verden er fuld af.

AI – hvad angår det os på PLC?

Af Steen Juhl Møller, lektor på UC Syd, læreruddannelsen samt PD-uddannelserne

Lige om lidt skal skolen som organisation altså tage aktivt stilling til om, eller hvordan, AI bliver integreret i skolens undervisningsmiljø. Det kræver, at nogen stiller spørgsmålet "Hvorfor og hvordan skal vi som skole – og PLC – forholde os til AI?"

Det er ikke længe siden begrebet "AI" blev hvermandseje, godt hjulpet af den offentlige tilgang til AI'en ChatGPT. Overordnet handler AI – kunstig intelligens - om at skabe maskiner eller software, der kan udføre opgaver, som normalt kræver menneskelig intelligens. Dvs. at tænke, lære, problemløse, forstå sprog og genkende objekter og mønstre. Et bud på AI kunne være en smart robot, som kan lære fra erfaringer, løse problemer, og endda forstå og tale med dig på samme måde som et menneske. Ifølge Skolemonitor har 14% af de 9-14-årige allerede prøvet at få hjælp fra en AI¹.

GPT står for "Generative Pre-trained Transformer". *Generative* refererer til modellens evne til at generere tekst. *Pre-Trained* indikerer, at modellen allerede er trænet på en stor mængde data, før den bliver finjusteret til en specifik opgave. *Transformer* er navnet på den arkitektur, som modellen bruger. Sprogmodeller som fx ChatGPT er fortrænet på utroligt mange tekster og indfanger gennem en passende træningsalgoritme mønstre i tekst. Disse mønstre "klistrer" AI'en så sammen på nye måder, der umiddelbart kan give indtryk af, at AI'en har en meget høj sproglig kompetence.

Uanset mulighederne (eller begrænsningerne) i AI er én ting sikkert – eleverne bruger dem og vil fremtidigt benytte dem mere og mere. Et eksempel er Snapchat, hvor brugen af chatbotten "My AI" gør det muligt for brugeren at interagere med AI'en, der så til gengæld bruger barnets data og potentielt kan præsentere det for skadeligt og ulovligt indhold². Hvert tredje barn mellem 9 og 14 år har prøvet at skrive med AI'en og hver 10'ende gør det ugentligt. Hvad angår brugen af AI i skolen, viser et nyligt amerikansk studie, at mens AI kan skabe øget ulighed blandt eleverne, kan det også støtte de svageste,

mens stærke elever faktisk klarer sig dårligere til eksamen, når de bruger AI³

Børnene bruger allerede AI

Microsoft og Google arbejder på højtryk for at indarbejde AI i deres kontorpakker. ChatGPT kan allerede nu tilføjes til Word og Excel af private brugere⁴ og Googles "Bard" integreres også snart i "Google for Education-værktøjerne". Lige om lidt skal skolen som organisation altså tage aktivt stilling til om, eller hvordan, AI bliver integreret i skolens undervisningsmiljø. Det kræver, at nogen har stillet spørgsmålet "Hvorfor og hvordan skal vi som skole – og PLC – forholde os til AI?"

Ét synspunkt kunne være at inddrage AI aktivt i undervisningen. Det kan vi gøre, fordi vi som undervisere har et ansvar for at vise vores elever, hvilke ressourcer, der findes ude i verden, men vi skal også lære dem, hvordan man tilgår og bruger disse ressourcer mest hensigtsmæssigt, altså være med til at myndiggøre og danne eleverne digitalt. AI kan måske også tilbyde nogle måder, hvorpå vi kan nytænke og differentiere vores undervisning og give mere tid til kerneopgaven ved fx at hjælpe med at lave forskellige administrative opgaver, der tager unødigt lang tid.

Et andet synspunkt kunne være at placere AI som et semantisk eller funktionelt læremiddel, da det ikke er produceret med undervisning for øje, men har en betydning og funktion i omverdenen, uafhængigt af skolens undervisning. På den måde kan AI vise sig at have nogle potentialer for skolen, fx læringsmæssige og teknologiske, men med AI uden for skolens rammer er det andres, herunder forældrenes, ansvar, at danne og uddanne eleverne i og om AI.

Et tredje synspunkt kunne placere AI's potentialer som værende uinteressante for undervisningen. AI tilbyder nogle læringsmåder, der har ikke bør få indflydelse på vores undervisning, og da AI fx (endnu) ikke er særlig kreativ, fantasifuld, personlig eller har følelser, er den ikke relevant i en undervisning, der netop ønsker at sætte mere fokus på disse elementer. Der vil også være en fare for at brugen af AI i undervisningen potentielt vil kunne skabe mistillid mellem lærer og elev⁵ og farerne ved brugen af AI ligger lige under overfladen⁶.

AI's muligheder

Hvilket synspunkt (der er givetvis flere end de her nævnte) man indtager professionelt som lærer, afhænger af mange ting: didaktiske og pædagogiske betragtninger, etiske og moralske overvejelser, menneskesyn osv. Men vi kan ikke undgå løbende at skulle tage stilling, for AI's indflydelse på skolens undervisning vil blive enorm, både i lærerens planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen, i elevens egen arbejdsproces, i prøve- og eksamenssituationer, i læremidler osv. Derfor kan vi heller ikke "nøjes" med at betragte AI som et læremiddel (didaktisk, semantisk, funktionelt) eller som noget, vi via en særskilt viden om teknologien, kan integrere i den viden,

Kære medlem af Lokalkreds Øst og andre interesserede

UNG:LITT er et koncept, der sætter fokus på at formidle litteratur til unge på de unges præmisser. Det sker igennem inddragende aktiviteter og overraskende litteraturoplevelser. Projektgruppen bag UNG:LITT giver et indblik i arbejdet med at skabe litteraturaktiviteter, med afsæt i de unges livsverden og kommer med konkrete forslag til, hvordan litteraturformidlingen kan gribes an på din skole.

Tag gerne en kollega med, alle er velkomne!

Efter oplægget afholder lokalkreds Øst generalforsamling:

Onsdag den 6. marts 2024 fra klokken 17-19.30
På Rødovre bibliotek i den lille sal,
Rødovre Parkvej 140, 2610 Rødovre

Dagsorden til generalforsamling ifølge vedtægterne.

Ved generalforsamlingen er der en let forplejning, samt lodtrækning blandt medlemmerne om boggaver. Derfor er tilmelding nødvendig.

Tilmeldingsfrist og evt. indkommende forslag sendes senest den 24.2.24 til formand: Maike Rubenkamp på PLCFOEST@gmail.com

vi allerede har om hhv. det fagfaglige og didaktisk/pædagogiske (som fx TPACK-modellen gør). AI skal anskues anderledes, måske som noget, der muliggør en "distribution af kognitive muligheder", en læringsassistent eller ...?

På PLC er viden centralt. Det er det, PLC i mange former og modaliteter formidler og vejleder omkring. Derfor vil AI også få indflydelse på læringsvejlederens virke, ikke mindst i form at et meget stærkere behov for udvikling af digital dannelse/myndiggørelse, kildekritik og teknologiforståelse. Det skal den enkelte lærer selvfølgelig ikke stå med alene, udfordringerne med AI skal løftes kollektivt.

PLC kan her aktivt understøtte skolens arbejde med, og diskussion om, AI ved at

- Fokuserer på samtalen og vejledning af kolleger.
- Snakke åbent med eleverne om det. Mistæneliggørelse skaber et dårligt læringsmiljø.
- Være undersøgende på mulighederne i AI og sætte sig ind i de grundlæggende funktioner.
- Eksperimentere med teknologien i undervisningen.
- Sætte ord på at læring skabes i læreprocesser, hvor man deltager aktivt.

Med andre ord: Vi gør eleverne en bjørnetjeneste ved ikke at inddrage AI i skolens undervisning. Derfor skal eleverne **lære** om AI, de skal lære at **bruge** AI og de skal lære at klare sig **uden** AI. Albert Einstein sagde engang at: "Artificial intelligence is no match for natural stupidity". Med AI's hastige udvikling er det snart ikke et problem, så det er bare med at komme i gang.

¹ (<https://skolemonitor.dk/nyheder/art9595926/Mange-b%C3%B8rn-bruger-ChatGPT-i-skolen>).

² (<https://www.dr.dk/nyheder/indland/medieraadet-my-ai-paa-snapchat-er-ikke-sikkert-boern>)

³ (<https://www.dr.dk/nyheder/udland/nyt-amerikansk-studie-dygtige-elever-klar-til-eksamen-med-chatgpt>)

⁴ (<https://blogs.microsoft.com/blog/2023/09/21/announcing-microsoft-copilot-your-everyday-ai-companion/>).

⁵ (Nye tal: Mange børn bruger ChatGPT i skolen (dknyt.dk))

⁶ (ChatGPT har fået "onde tvillinger" – og det bekymrer eksperter - TV 2)

Sammen om at løfte læseglæden

Af Eline Mørch Jensen, redaktør

Kick off på nyt nationalt projekt: Skole- og folkebiblioteker skal frem mod foråret 2025 forene kræfterne om at styrke indsatsen for børn og unges læseglæde og læsekultur – med fokus på børnenes egen involvering.

Indsatsen "Børn og unges læseglæde – et styrket samarbejde mellem folkeskolens pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne" går ud på at opbygge et tværfagligt fundament for arbejdet med at skabe en stærk læsekultur hos børn og unge i alle landets kommuner. I første omgang omfatter projektet 17 indsatskommuner og 18 følgekommuner, som skal indgå i indsatsen, mens landets øvrige kommuner får mulighed for løbende at følge og gøre brug af erfaringer og resultater.

Med afsæt i en viden afdækning om den aktuelle praksis i arbejdet med børn og unges læseglæde skal de pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne samarbejde på tværs om at udvikle og afprøve nye, spændende aktiviteter for elever i grundskolen. Herefter skal projektet evalueres og indsatserne forankres for og siden samles i skalérbare modeller og koncepter inden for formidling, undervisning og vejledning, som kan spredes ud til landets øvrige 63 kommuner.

Indsatsen står på to dokumenter, nemlig dels resultaterne og anbefalingerne i *Børn og unges læsning 2021*, dels den reviderede bekendtgørelse for de pædagogiske læringscentre + vejledningen til denne, som lægger op til et bredt samarbejde om udvikling og understøttelse af børns læsevaner og læsekultur og peger på behovet for nytænkning og partnerskaber.

Overordnet set skal projektet:

- Styrke læseglæde og skabe stærk læsekultur
- Styrke samarbejde mellem folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre
- Udvikle samarbejdsmodeller med fokus på børn og unges læseglæde

De 17 – meget forskellige – kommuner er udvalgt af konsortiet bag indsatsen, som består af Center for Anvendt Skoleforskning, CFU Danmark, Pædagogisk LæringsCenterForening, Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre, Danmarks Biblioteksforening, de seks centralbiblioteker og Tænk tanken Fremtidens Biblioteker. Indsatsen støttes af Kulturministeriet med i alt 8,7 mio kr.

Kick off for de 17 indsatskommuner

Indsatsen blev officielt skudt i gang på et kick off-møde for de 17 indsatskommuner 1. november 2023 på Kulturøen i Middelfart. Her mødtes for første gang repræsentanterne fra de pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne til en dag med workshops om aktionslæring, samarbejde og om hvordan kommunerne kan spille hinanden gode samt forskellige inspirerende oplæg, hvor bl.a. forskerne Stine Reinholdt Hansen og Thomas Illum Hansen fra Center for Anvendt Skoleforskning præsenterede deres undersøgelse af arbejdet med børn og unges læseglæde og læsekultur med fokus på samarbejdet mellem skolernes pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne.

Undersøgelsen peger bl.a. på "at strukturelle forskelle udfordrer samarbejdet på tværs af skoler og biblioteker. De to institutioner har forskellige formål, og de er underlagt forskellige rammer og vilkår, hvilket kommer til udtryk i forskellige tilgange til læsning og litteratur." Men frem for at opfatte hinanden som konkurrenter, hvor medarbejderne på PLC groft sagt ses som didaktikere med kendskab til børnene, mens folkebibliotekarerne ses som dem der primært har kendskab til litteraturen, er det nødvendigt at glemme

fordømmene og få øjnene op for hvordan de to forskellige fagligheder kan supplere og befrugte bedst muligt hinanden. Eller som det hedder i undersøgelsen med Stine Reinholdt Hansen og Thomas Illum Hansens formulering:

"Et styrket samarbejde om læseglæde kræver især to ting. For det første gensidig respekt og blik for de forskellige rum, rammer, ressourcer og fagligheder som en bred palet af muligheder. For det andet, at man samarbejder på et solidt, opdateret vidensgrundlag og inden for stabile økonomiske og organisatoriske rammer."

I undersøgelsen kommer de to forskere med syv faglige og strategiske og anbefalinger for det bedst mulige tværfaglige samarbejde, som med fordel vil kunne benyttes generelt i kommunerne, nemlig:

- 1) Skab en fælles fortælling
- 2) Invester i en stabil og langsigtet organisering
- 3) Reflekter over jeres model for samarbejde om læsning
- 4) Samarbejd om at udvikle alsidige materialesamlinger
- 5) Bring flere fagligheder i spil
- 6) Skab grundlag for en god kommunikation
- 7) Anvend et udvidet læsebegreb

Forundersøgelsen præsenterer derudover fire cases med erfaringer fra tidligere samarbejdsprojekter som eksempelvis Ung:Litt i Rødovre og Hvidovre Kommune, hvor elevernes egne oplevelser og interesser var afsæt for aktiviteter omkring litteraturformidling. Kunstnere og lokale kulturpersonligheder blev efterfølgende inddraget i forskellige workshops, hvor krop, sanser og alternative læseoplevelser og -steder var i centrum. Et andet eksempel er fra Kolding Kommune, hvor man har inddraget både kunstnere, designere og børn i et samarbejde mellem skoler og biblioteker om en mere legende og fællesskabende tilgang til læsning, hvor bibliotekets rum og materialiteter

spillede en central rolle. (Se mere på <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/brn-og-unges-lseglde>)

Står på tidligere gode erfaringer

Under kick off-mødet gik jeg med i en workshop med deltagere fra netop Kolding og Rødovre kommuner, to på mange måder helt forskellige kommuner, også i skolesammenhæng. I Kolding er der ikke mindre end 24 folkeskoler, hvoraf de to har et lokalbibliotek tilknyttet, lige som der allerede er et velfungerende samarbejde på tværs af skoler og biblioteker inklusive fællesudvalg, som mødes tre-fem gange om året, hvor der bliver lyttet til hvad skolerne har brug for – for eksempel bøger og teaterbesøg – lige som man tager på inspirationsbesøg på hinandens PLC'er.

- Der er med andre ord et godt fundament at bygge videre på, mener Gitte, som er tovholder på projektet i Kolding og ansat i Pædagogisk Center

i kommunen. – Det er en fordel at vi har nogle gode projekter med os i ryggen, så vi kan støve vores erfaringer med for eksempel læsepatruljer af. Vi tror desuden at det vil være en styrke fremover, at vi samarbejder på tværs og dermed kan gøre projektet mere bredt funderet, fordi det så vil kunne få en større gennemslagskraft, forklarer Gitte.

I Rødovre er der kun seks almene folkeskoler plus en specialskole, men også her, fortæller Julie fra Nyager skole, er der gode erfaringer med at samarbejde på tværs mellem skoler og blandt andet børnekulturråd, musikskole, museer og ikke mindst Rødovre bibliotek. Julie fremhæver blandt andet indkøb af bøger via fællessamlingen, hvor udskolingslærerne er blevet klædt på af bibliotekarerne til at "finde fede noveller" til eleverne:

- Simpelthen ved at gå ud og snakke med de unge om hvad der interesserer dem og på den måde blive klogere på, hvad de gerne vil læse om. De unge syntes det var

rigtig rart at blive spurgt, fortæller Julie. Hun tilføjer at netop den erfaring konkret har ført til en beslutning om, at der skal sidde elever med i styregruppen for de tværlige aktiviteter, der skal samarbejdes om frem til 2025.

Både i Rødovre og Kolding og flere andre af de 17 indsatskommuner var man endnu kun på ide- og afklaringsstadiet i Middelfart, men efter den inspirerende dag var der en udbredt lyst til efter at komme hjem og i gang. Det bliver spændende at se hvilke projekter indsatsen vil kaste af sig rundt om i landet.

PLCFs medlemmer vil løbende blive holdt orienteret om "Børn og unges læseglæde – et styrket samarbejde mellem folkeskolens pædagogiske læringscentre og folkebibliotekerne" i LæringsCentret, på PLCFs hjemmeside og Facebookside. Man kan desuden tilmelde sig et nyhedsbrev på aoe@fremtidensbiblioteker.dk

Børn løber for børn

Af Rikke Elisa Falkentoft, Leg med IT

Team Rynkeby Skoleløbet afholdes den 3. maj 2024, og alle skoler og dagtilbud i Danmark er inviteret til at være med. Det er gratis at deltage og alle undervisningsmaterialer til både indskoling, mellemtrin og udskoling, kan frit hentes på hjemmesiden

Første fredag i maj er blevet en helt særlig dag på hundredvis af skoler i Danmark, Sverige, Norge og Finland. Her snører børnene løbeskoene for at løbe til fordel for børn med kritiske sygdomme. I Danmark gennemføres løbet til fordel for børn med alvorlige lungesygdomme, da indsamlingen fra Team Rynkeby Skoleløb går til Børnelungefonden.

Du har sikkert hørt om Team Rynkeby eller set dem suse forbi på landevejen på deres gule cykler. Team Rynkeby er et velgørenhedscykelhold, der årligt arbejder for og cykler til Paris for at indsamle penge til børn med kritiske sygdomme. Men når Skoleløbet afvikles

rundt omkring på landets skoler, er cyklerne for en stund parkeret, og de gule deltagere har skiftet cykelskoene ud med løbesko.

Der er flere gode grunde til at lade eleverne deltage i Team Rynkeby Skoleløbet. Når vi spørger tidligere års deltagere, fremhæver de ofte, at det skaber værdi for børnene at bidrage til indsamling af midler til børn med kritiske sygdomme. Samtidig skaber Skoleløbet et stærkt fællesskab og teamånd blandt eleverne. Ofte arrangeres det, så de store elever løber med de yngre, sådan at deltagelsen både gavner elevernes fysiske sundhed og personlige udvikling.

Skoleløbet understøttes af et bredt udvalg af undervisningsmaterialer til både indskoling, mellemtrin og udskoling, som kan hentes gratis på hjemmesiden. Gennem materialet får børnene et godt indblik i, hvad det vil sige at være lungesyg. Med løbeturen og i arbejdet med undervisningsmaterialet opnår eleverne en større forståelse for, hvordan livet er for de klassekammerater eller andre, der rammes af sygdom.

Tegn med Lakserytteren

“Vi gør noget godt for andre, mens

Som en del af Skoleløbet kan eleverne deltage i en tegnekonkurrence, hvor hovedpræmien er en tegneworkshop med Lakserytteren på skolen.

vi gør noget godt for os selv”. Sådan står det i Team Rynkebys DNA. Og den værdi forsøger man at give videre til deltagerne i Skoleløbet. At gøre en forskel for børn, der er syge, kan være med til at give deltagerne en følelse af mening og samhørighed. Det er vigtigt, at børn lærer at gøre noget godt for andre. Det hjælper dem til at udvikle empati og social ansvarlighed. Løbet er også en god måde at lære børnene om vigtigheden af at støtte velgørenhed. På den måde får de et indblik i, hvordan man kan bidrage til at gøre verden til et bedre sted.

Team Rynkeby Skoleløbet er et fællesskabsprojekt, hvor børn arbejder sammen for at nå et fælles mål. Det

kan være med til at lære børnene om vigtigheden af samarbejde og at være en del af et fællesskab. Når børnene løber sammen, lærer de at støtte og hjælpe hinanden. De lærer også at respektere hinandens forskelligheder. Når børnene løber over målstregen, er de stolte af deres præstation. De har overvundet en udfordring og gjort en forskel for andre. Denne stolthed kan være med til at give børnene en følelse af succes og selvtillid.

Den danske Youtuber “Lakserytteren”, alias Rasmus Kolbe, er medlem af Børnelungefondens bestyrelse. Derfor bakker han også op om Team Rynkeby Skoleløbet, hvor indsamlingen støtter Børnelungefondens vigtige arbejde.

Som en del af Skoleløbet kan eleverne se en film med Lakserytteren, hvor han er ude at hilse på lungesyge børn. Derudover kan eleverne deltage i en tegnekonkurrence. Hovedpræmien er en tegneworkshop for klassen, hvor

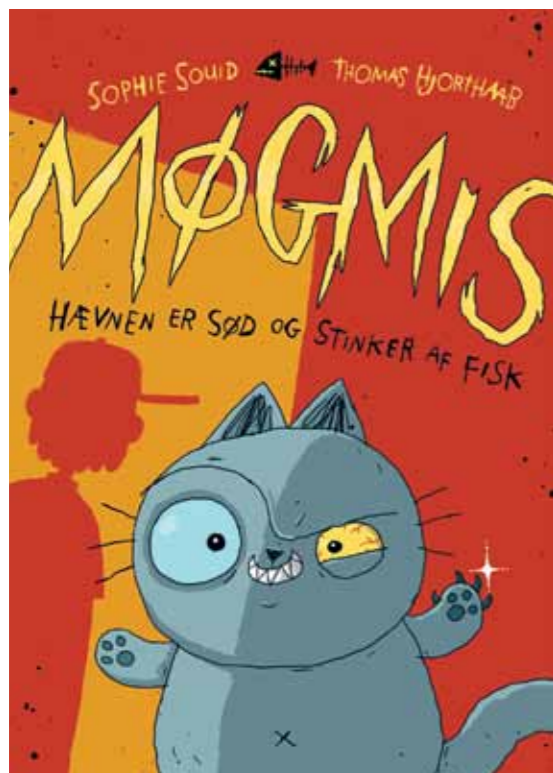
Lakserytteren kommer ud og tegner med eleverne. Lakserytteren tilfører Skoleløbet et sjovt og genkendeligt element, der kan gøre det endnu mere underholdende for børnene at være en del af den velgørende sag.

Børnelungefonden:

Over 100.000 børn i Danmark har en lungesygdom og over 1.000 børn lider af sjældne eller svære kritiske lungesygdomme, hvilket har betydelig indflydelse på barnets og familiens daglige liv og livskvalitet. Børnelungefonden arbejder

for at øge livskvalitet og styrke det sociale liv blandt lungesyge børn og familier via rådgivning, netværk, praktisk hjælp og aktiviteter, hvor børn og familier mødes. Derudover er de med til at styrke forskning i tidlig opsporing, diagnostik og god behandling.

Møgungerne har stemt!

leret, hævntrøstig og til tider psykopatisk. Til gengæld ser vi i bind to, at det kun er Møgmis, der må mobbe Sivert og ikke Ronny Romkugle, der bor længere nede af vejen. Det er også Møgmis, der vil give en lærestreg til lille irriterende kusine Marie, som skal passes hos Sivert.

Men det går slet ikke som planlagt. I alle tre bind møder vi i parcelhuskvarteret også de herlige bipersoner; rockernes konfliktsky kamphund Killer Karen, den udsæd-

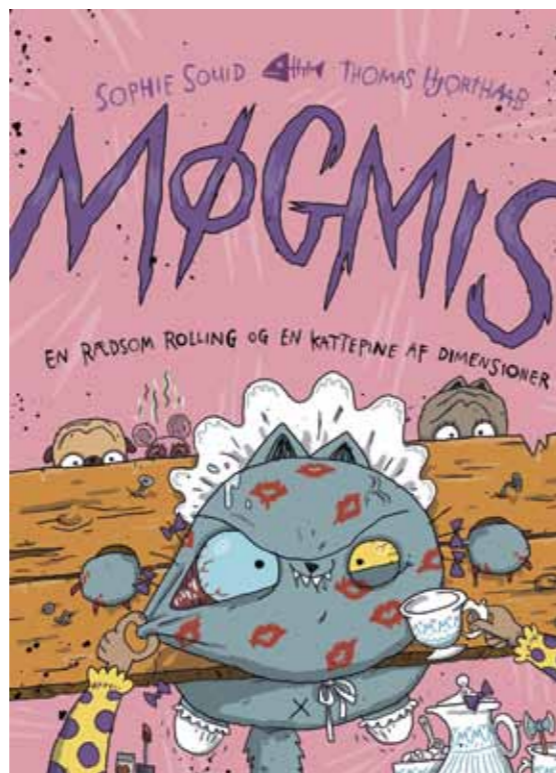
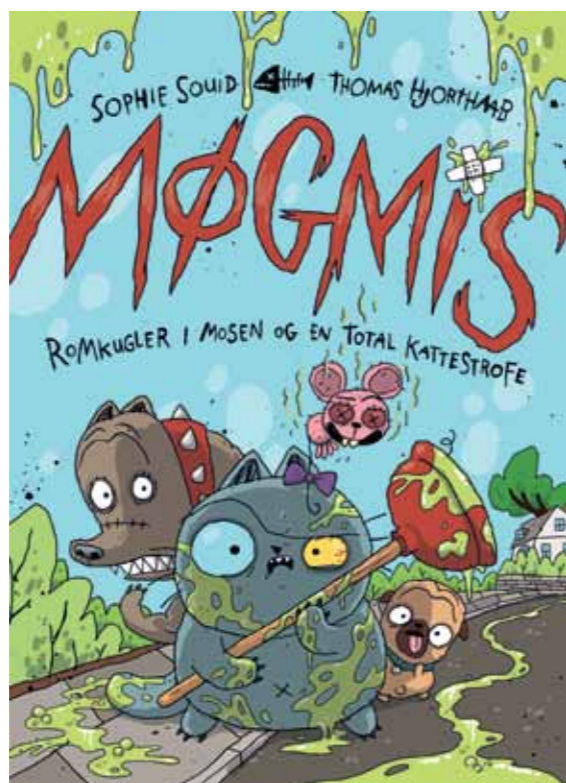
Af Dorthe Bøgh, PLC-vejleder Mariagerfjord Kommune

vandelige dumme ædedolk Mickey Mops og den afdøde Osemus.

"Hvornår kommer den næste bog om MØGMIS?" Det spørgsmål har børnene stillet mig på skolebiblioteket lige siden jeg introducerede dem til den første bog: *Møgmis - Hævnen er sød og stinker af fisk* i 2022. Så kom (endelig) andet bind i foråret 2023 *Møgmis - Romkugler i mosen og en total katastrofe* og i efteråret 2023 tredje: *Møgmis - En rædsom rolling af dimensioner*.

NU er de allerede begyndt at spørge igen! Men hvem ved, hvis katte har 9 liv kommer der måske også 9 bøger? Serien om *Møgmis* er en super underholdende grafic novel om drengen Sivert og hans kat Møgmis. De to ligger i evig krig og elsker at hade hinanden. Præcis som nogle søskende har det med at gøre.

Det er så skønt at have en lillebror eller søster at give skylden for alt muligt, men Sivert har kun Møgmis, som ikke finder sig i noget. Møgmis er udspeku-

Teksten af Sophie Souid og illustrationer af Thomas Hjorthaab spiller ualmindelig godt sammen - og har du eller dine elever ikke læst serien endnu, så bare se at komme i gang!

Jeg var aldrig i tvivl om, at *Møgmis* ville vinde Orlaprisen i kategorien: "SJOV - bogen der fik mig til at tisse i bukserne af grin". Møgungerne har stemt! Selv var jeg også fan af *Møgmis* lige fra første side. Stort tillykke til Sophie og Thomas! Vi ønsker os flere bøger om *Møgmis* på skolebiblioteket.

- Nr. 1 *Møgmis - Hævnen er sød og stinker af fisk* 70 sider
- Nr. 2 *Møgmis - Romkugler i mosen og en total katterstrofe* 72 sider
- Nr. 3 *Møgmis: En rædsom rolling og en katterpine af dimensioner* 72 sider

Tekst: Sophie Souid / Illustrationer: Thomas Hjorthaab
Målgruppe: 6-7+
Gads Forlag 2022 og 2023

Sæt angsten på plads

Af Merete Jørgensen, lærer og skolebibliotekar på Allerslev Skole, Lejre

Fredag den 3. november 2023 gik årets Skriverpris i år til forfatter Ida Jessen og illustratør Nadia Staldgaard, som står bag bogen billedromanen *Pigen, angsten og veninden*. Skriverprisen tildeles hvert år et læsevenligt værk, en serie eller et forfatterskab af høj litterær kvalitet, der imødekommer de mange forskellige læsere, der kan have svært ved at tilegne sig god litteratur. Der lægges vægt på sproglig, indholdsmæssig og grafisk tilgængelighed.

Pigen, angsten og veninden handler om en piges møde med følelsen af angst og hendes måde at konfrontere og bearbejde den på, indtil hun til sidst får den til at forsvinde. Illustrationerne understøtter på fremragende vis bogens handling. I den første del af bogen er de holdt i en grå og

dyster farve, men efterhånden som pigen får det bedre og får sat angsten på plads: "Ja, du kan bare komme!" skreg pigen. "Det bliver værst for dig selv", kommer der lidt efter lidt flere farver på billederne, og græsset bliver grønnere - og ud af angsten, "den misundelige lort", skyder en smuk rød rose op.

Pigen, angsten og veninden behandler et særligt aktuelt emne blandt mange børn og unge, men indgyder samtidig også håb og mod i sine læsere. Bogen vil egne sig fint som fælleslæsning i en klasse, men vil forhåbentlig også blive lånt og læst på anden vis. Målgruppen er 4.-7.klasse. Dansk lærerforeningen har udgivet et undervisningsmateriale, der kan hentes på deres hjemmeside. Et spændende og indbydende materiale, der lægger op til at behandle billedromanen som et eventyr, hvor der trækkes paralleller til bl.a. *Den lille havfrue*.

Pigen, angsten og veninden
Af Ida Jessen.
Illustreret af Nadia Staldgaard
55 sider
Dansk lærerforeningen, 2023

"Det er bare for sjov"

Af Merete Jørgensen, lærer og skolebibliotekar på Allerslev Skole, Lejre

Mette Vedsø's *Banan* er et andet rigtig godt bud på litteraturarbejdet på mellemtrinnet. Bogen udkom i 2023, og der findes allerede et super godt undervisningsmateriale at kaste sig over. Såvel CFU som dansk.gyldendal.dk har med interessante forløb til eleverne på 5.-7. årgang. Flere opgaver lægger op til leg med ordbilleder - på samme måde som Mette Vedsø gennem *Banan* supplerer sin tekst med ordpoesi og formdigte.

Det overordnede emne, der behandles i *Banan*, er mobning. "Det er bare for sjov" dækker børnene sig ind under, selvom de egentlig godt ved, at det ikke er sjovt - og den dårlige samvittighed nager. Men det er svært at sige fra for en medløber som Billie. Hun risikerer jo at ryge ud af det klassefællesskab og "sammenhold", som hun er en del af. Billie "kommer til" at putte en banan ned i Malenas taske. Allernederst. Malena går jo som en banan

(hvordan den så end går?), så selvfølgelig skal hun have en banan i tasken. Billie er bekymret for en mulig eksklusion og gør derfor noget, hun egentlig godt ved er forkert.

Tankerne tynger, og hun skribler ned undervejs - små finurlige ordpuslespil, hvori hun kommer ud med alle de dumme tanker. Vi kender så godt pigen Billie fra vores egne klasser. Det gør ondt at se, når børn bliver onde for at overleve i det usunde klassehierarki, som der er rigtig mange steder. Forhåbentlig kan *Banan* hjælpe os med at hjælpe Billie'erne, så de kan få øje på andre muligheder end blot at gå med på de strukturer, der skaber og fastholder mobbekulturen. Jeg er sikker på, at mange lærere vil gribe muligheden for - via en velkrevet og tankevækkende bog - at få taget hul på de vigtige snakke i klassen.

Banan er meget velfortjent nomineret til Årets Tweenbog af Københavns Biblioteker. Kåringen finder sted ved et

online gallashow den 18. januar kl. 20 (se mere på kk.dk/bibliotek/bedste-bøger).

Banan
Af Mette Vedsø
128 sider
Gyldendal, 2023

Børns læsekultur gennem tiderne

Af Bodil Christensen, master i børnelitteratur, lektor i dansk

"I årene efter Københavns bombardement i 1807 gik den fattige dreng Thomas Overskou rundt i byens gader på jagt efter teaterplakater. Som lille havde han ikke haft adgang til andet læsestof end skolebøger, men som 11-årig begyndte han at læse de ophængte teaterplakater, så han ud fra rollelisterne kunne skabe sin egne historier."

Det er introduktionen til bogen *På sporet af børn og bøger* af Charlotte Appel og Nina Christensen. Som læser kommer man her på sporet af netop børn og læsning af bøger og børns læsning af meget andet læsestof. Landsbydrengen Anton Nielsens læseglæde beskrives også. Han fik en sangbog af en præstedatter, og hermed kunne han forsvinde ind i sangene, når han (formentlig ensom og ofte forfrossen) vogtede gæs. Også Ida Thiele på Charlottenborg, der med posten modtog brev og bog fra en fætter, er et af de børn, der giver liv og læselyst til denne fagbog.

Det er en fagbog, og som (næsten alle) fagbøger, kan det være en god læsetilgang, at man begynder med bagsiden og herefter læser sig baglæns ind i bogen. De sidste tre sider rummer en tak til de mange, der har ydet et større eller mindre bidrag til projektet. Mange fra det børnelitterære felt nationalt og internationalt har bidraget her. Der er et langt person- og titelregister, der gør det nemt at slå alt op. Der er en kilde- og litteraturfortegnelse, og foran denne tyve sider med noter til de enkelte kapitler. Forfatterens metode er beskrevet fra side 294-300, og læser man med lægmand&kvindes øjne, er det en glæde, at metodebeskrivelsen ikke er en indledende dræber af al læselyst. Når man har læst bogen, så er det (for en del læsers vedkommende) interessant at få øje for, hvorledes arbejdsgangen har været, men det er befriende, at bogen indledes med

netop portrætter af tre læsende børn: Thomas, Anton og Ida.

Det er børn og bøger verden fra 1750-1850, der er forsket i. Forfatterne har haft alle 3100 børnebøger fra Det Kongelige Bibliotek til gennemsyn. Gamle skolebøger er også bragt ind i forskernes arbejdsrum, og der er kigget på indbinding, illustrationer, æselører og fedtede børnefinger. Det har været en fest, skriver forfatterne Nina Christensen og Charlotte Appel i efterordet. Og det

tror man gerne. Sproget og fremstillingen lyser af engagement og fagligt overskud, der er en fantastisk velvalgt balance i formidling og faglighed.

Indledningen til kapitel 6: "Barndom og breve" illustrerer fint forfatterens formidlingsstrategi. Man får først et blik ind i forfatterværkstedet: "Når man som forsker får en pakke udleveret ved skranken på læsesalen, skal man nogle gange først binde sløjfer op, folde det brune,

beskyttende papir ud og kan først derefter se og berøre dets indhold." Sådan havde de det, da de modtog pakken med Ida Thieles brev. Ida, der var født i 1830, voksede op hos sine morforældre og skrev breve til faderes Just Mathias Thiele. Han var arkivar, måske derfor blev brevene arkiveret smukt og bevaringsforsvarligt. Sådan indledes kapitlet, der herefter fortæller om breve som kommunikationsform i 1800-tallet, hvor der berettes om læsning. Brevene var ikke blot private meddelelser, de kunne være genstand for læsning i hele familien.

Der er altid en linje fra den personlige fortælling til forskningens mere generelle forhold.

Nogle af de spørgsmål, forskerne har stillet sig selv er: Hvordan gik man fra at have meget få bøger for børn til at have mange? Hvad gjorde børnene med bøgerne? Hvordan opstod læsekulturen hos børn. Det har betydet mange omveje og kapitlernes overskrifter giver et billede af disse veje og omveje. Efter indledningen kommer "Drenges veje til bøger", "ABC'er og læsebøger", "Fra bogfolk til barnehånd", "Billedark og billedbøger", "Barndom og breve", "Piger og kvinder læser", "Børn på scenen", "Fremtidens borgere", "Kunder og konsumenter" og endelig afslutningen "Børn og bøger". Man kan her se, at det er bøger og læsning, der er i centrum, men der er en høj grad af multimodalitet, også når det gælder børns læsning i 1750-1850.

Illustrationerne spiller en stor rolle i bogen. Idas breve er gengivet, der er fotos af slidte ABC'er, der er kunstmalerier fra tiden, og der er billeder fra billedark og børnebøgernes illustrationer. Det giver et indblik i tidens kultur og tankegang. Der er et kobberstik fra "Nyt Magasin for Ungdommen" hvor man ser "Galibi-Folket i Sydamerika" gengivet med hytter og natur omkring sig.

Man ser Ida Thieles håndskrift i brevene til

sin far. Ida Thiele har en smuk og læselig skråskrift, men hun undskylder sig dog med det ofte manglende lys: "Naar Du faar dette Brev kan jeg godt begribe at Du tænker: Herre Gud hvor min kjære Ida skriver daarligt i dag, men Du maa vide at jeg skriver ved Lys i Aften og saa jusker jeg altid lidt."

De to forfattere til *På sporet af børn og bøger* kommer med hver sin baggrund for arbejdet. Charlotte Appel har en kulturhistorisk forskning i læsefærdighed, boghistorie, kirkehistorie og skole- og barndomshistorie fra 1500-1700-tallet, (og hun var medforfatter til *Da læreren holdt skole*, første bind af Dansk Skolehistorie). Nina Christensen er professor i børnelitteratur og har forsket i børnelitteratur, barndomshistorie og samspillet mellem skrift, lyd og billeder. Her har de samarbejdet om et fælles projekt, hvor mange spor er blevet fulgt.

Perioden fra 1750-1950 var en tid med en læsekultur, hvor oplysningstanker bringer bøger ud i samfundet. Ikke blot (men naturligvis mest) til de velstillede, men der kommer også bøger ud på landet og ud til børneflokkene på gårde og husmandssteder. Ofte religiøse skrifter (Katekismus og Bibelen og Balles lærebog står stærkt), men billedark og ABC'er nuancerer en anelse.

"Mange spor er blevet fulgt", skriver forfatterne sidst i bogen. Det er sandt. De har fulgt Ida, Anton og Thomas, men de har også fulgt bogen og de mange medier, der følger bogen. Den sidste sætning lyder: "Det er derfor vort håb, at bogen kun bliver den første i en lang række af undersøgelser på sporet af børn og bøger." Det må man håbe. P.S. Det er en bog, der viser, hvorledes godt boghåndværk også bidrager til læselysten. *På sporet af børn og bøger* er indbundet i hårdt grønt omslag med en lærerdsryg. Jamen, den er smuk.

På sporet af børn og bøger
Læsekultur og medier mellem 1750 og 1850
Af Charlotte Appel og Nina Christensen
Gads forlag
352 sider

Silas rider igen

Af Eline Mørch Jensen, redaktør

Han kom sejlede nedad floden i en sær lille brednæset båd, og han sejlede ikke siddende oprejst som andre, brugte ikke årerne, men lod strømmen føre sig som den havde lyst. Selv lå han nede i bunden, og man måtte tro det var en der havde god tid, det gik kun fremad med strømmens fart, og på afstand lignede det fuldstændig en tom båd.

Sådan lyder de første linjer i Cecil Bødgers klassiker *Silas og den sorte hoppe*, der udkom første gang i 1967, året som var så rigt på børnebøger, der gjorde op med den traditionelle og mere autoritære opfattelse af børn og barndom, og gjorde barnet til en levende, og ikke mindst selvstændigt tænkende og handlende, hovedperson i eget liv og egen ret.

1967 var nemlig året hvor også *Lille Virgil* af Ole Lund Kirkegaard, *Cykkelmyggen Egon* af Flemming Quist Møller, *Halvdans ABC* af Halvdan Rasmussen og *Snøvsen, Egil og katten i sækken* af Benny Andersen udkom. Sammen med *Silas og den sorte hoppe*, der i 2022 blev genudgivet af Gyldendal, anses de fem børnebøger i dag for at være banebrydende inden for børnelitteraturen. Cecil Bødgers *Silas og den sorte hoppe* er i øvrigt første bog i en serie på i alt 14 bøger, hvor sidste bind *Silas – fortrøstningens tid* kom i 2001.

Anslaget til fortællingen om Silas er stemningsfuldt, men også lidt altmodisk både i sprog og tone, som fx når Bødger lader hestehandleren Bartolin tænke " ... høj, en pibestilk var det og tøsehår havde han", da han første gang får øje på Silas. Hvem bruger den slags udtryk i dag – og er der overhovedet nogen børn, der ved hvad en pibestilk er? Heller ikke en retskrivning er typisk for 2024 – fx hedder det *hodet* i stedet for *hovedet* og *tværsøver* i ét ord i stedet for i to.

Så ja, sproget vil nok forekomme de fleste børn en smule støvet, men samtidig er det heldigvis rigt og levende, og sine steder endda også poetisk, som fx her: "Indeni hestehandleren var der noget der styrtede sammen, et eller andet der bukkede under. Hans stemme blev bøs af det." Jeg håber så bare at børnelæserne ved – eller i det mindste kan fornemme – hvad et udtryk som *bøs* dækker over, for det er nok de færreste, der slår bogens

mange usædvanlige eller ligefrem fremmedartede ord op ...

Handlingen udspiller sig i en ikke nærmere defineret fortid, hvor hesten, ikke bilen, er transportmidlet, og i et lettere eksotisk miljø, som omfatter skatteopkrævere, kræmmere, hestehandlere, cirkusartister og fattige bønder og fiskere, hvor nogle sulter og næsten ingenting har, mens andre handler med sølvmonter for at få fingre i træskærerarbejde, stoffer og dyr – og somme tider også mennesker som pigen Maria, som har huller i stedet for øjne, og den halte dreng eller hyrde Ben-Godik, som bliver Silas' ven.

Vi er med andre ord i en verden uden meget venlighed eller tryghed, hvor grådighed og mistro råder og de voksne hele tiden prøver at snyde hinanden og bruge deres magt over for børnene. 13-årige Silas finder sig dog ikke i noget. Han er provokerende fri og snedigere end de fleste voksne – og så har han også en fløjte, som kan få sære ting til at ske. Silas' – og dermed også bogens – grundantagelse er, at *de fleste voksne ingenting fatter*, så på den måde er historien tidløs og vil helt sikkert stadig ramme unge læsere, hvis altså ikke de ikke de står af på grund af sproget. Spændende om Gyldendal har mod på at genudgive de efterfølgende 13 bøger i serien om Silas. Personligt holdt jeg selv ud til det sidste – men det var også i en anden tid ...

Silas og den sorte hoppe
Cecil Bødger
Gyldendal 1967, 2023

